

Husserl, Idee der Phänomenologie

Hendrik Adriaanse

◆ bytový seminář, česky | německy, vznik: 8. 1. 1988

◆ private seminar, Czech | German, origin: 8. 1. 1988

Husserl, Idee der Phänomenologie [1988]

[strojový, neredigovaný přepis – model Gemini 3 (flash/pro) – únor 2026]

--- (1988-01-08 Hendrik Adriaanse – Husserl (1) [v popisku 8. 1. 1987]_Kaz a_cleaned.flac) ---

Hejdánek: Osmého prvního osmdesát osm, seminář o Husserlově knize *Die Idee der Phänomenologie*, na čtyři pokračování.

Jiný hlas: Sehr gerne, wenn wir Sie wieder hier sehen und hauptsächlich hören können.

Hejdánek: Jsem velice spokojen, že jsem mohl zase přijít.

Jiný hlas: Bevor wir uns dem Text zuwenden, scheint es mir nützlich, in sehr kurzem Ausmaß einige Bemerkungen vorher über den Text selber zu machen, den wir jetzt lesen werden.

Hejdánek: Než se budeme tomu textu věnovat, chtěl bych udělat několik poznámek právě k onomu textu.

Jiný hlas: Es ist der Text von fünf Vorträgen, den Husserl 1907 gehalten hat.

Hejdánek: Je to text pěti přednášek, které Husserl proslovil v roce 1907.

Jiný hlas: Die Jahreszahl 1907 liegt etwa genau in der Mitte zwischen 1900, die Jahr des Erscheinens der *Logischen Untersuchungen*, und 1913, das Jahr des Erscheinens des ersten Bandes der *Ideen*.

Hejdánek: Ten rok 1907 vlastně leží přesně uprostřed mezi rokem 1900, kdy vycházejí *Logische Untersuchungen*, a rokem 1913, kdy vychází první svazek *Ideen k čisté fenomenologii a fenomenologické filosofii*.

Jiný hlas: Und diese Schrift ist auch etwa die Etappe zwischen den *Logischen Untersuchungen* und den *Ideen*.

Hejdánek: Tento text představuje takovou etapu právě mezi těmi *Logickými zkoumánými* a *Idejemi*.

Jiný hlas: Das heißt, Husserl entfernt sich von seiner Idee der Phänomenologie als *deskriptive Psychologie* und wendet sich der Idee der Phänomenologie als *transzendente Phänomenologie* zu.

Hejdánek: To znamená, že se Husserl začíná vzdalovat od pojetí fenomenologie jako *deskriptivní psychologie* a přiklání se k tomu pojetí fenomenologie jako *transcendentální*.

Jiný hlas: Das Mittel, in dem er das zustande bringt, ist eine Auseinandersetzung mit dem kantischen Hauptbegriff oder der kantischen Hauptfrage nach den Bedingungen der Möglichkeit der Erkenntnis.

Hejdánek: K tomuto přechodu k tomu novému pojetí se dostává vlastně přes ten kantovský základní problém: jaké jsou možnosti poznání věcí.

Jiný hlas: Also was wir hier in dieser Schrift finden, ist eine phänomenologische Erkenntnistheorie sozusagen.

Hejdánek: Takže to, s čím se setkáváme v tomto spisku, je fenomenologická teorie poznání.

Jiný hlas: Und das kann man auch daran an dem Titel dieser Vorlesungen sehen, der Untertitel lautet: *Einleitung zu den Hauptstücken aus der Phänomenologie und Kritik der Vernunft*.

Hejdánek: A to poznáváme také vlastně z té úvodní poznámky vydavatele, že jde právě o toto, že totiž je ten podtitul *Ideje fenomenologie* a je to úvod k tomu hlavnímu dílu a částem z fenomenologie a *Kritiky rozumu*.

Jiný hlas: Die letzten Worte „Kritik der Vernunft“ weisen wohl, weiß jeder, direkt auf den Kantianismus hin.

Hejdánek: A právě tato poslední slova, jak každý ví, poukazují přímo na kantovský záměr *Kritika rozumu*.

Jiný hlas: In der kantischen Perspektive spielt die *Konstitution des Gegenstandes* eine entscheidende Rolle.

Hejdánek: V kantovské perspektivě hraje rozhodující roli *konstituce předmětu*.

Jiný hlas: Und dieser Begriff der Konstitution wird auch zu einem Grundbegriff der husserlschen transzendentalen Phänomenologie werden, das ist Konstitution des Gegenstandes.

Hejdánek: A tento základní pojem se také stává ústředním v transcendentální fenomenologii Husserlově, to jest *konstituce předmětu*.

Jiný hlas: Dennoch, und wir werden das in der Lektüre auch sehen, ist die husserlsche Phänomenologie

von der kantischen Erkenntniskritik in vielen Hinsichten zu unterscheiden.

Hejdánek: A přesto, a to budeme pozorovat při četbě těchto věcí, se v mnohém ohledu ta husserlovská kritika poznání liší od té kantovské.

Jiný hlas: Der Hauptunterschied, um das in einem Satz zu sagen, liegt darin, dass Husserl immer auf ein intuitives Fundament der Erkenntnis hinaus ist.

Hejdánek: A ten základní rozdíl, kdybych vám to mohl říct v jedné větě, je v tom, že Husserl se zaměřuje na intuitivní zření, na ten intuitivní základ.

Jiný hlas: Also auf das intuitive Schauen des Fundaments, ein intuitives Fundament der Erkenntnis hinaus ist, er zielt darauf ab.

Hejdánek: Ano, zaměřuje se na ten intuitivní základ.

Jiný hlas: Also was Husserl in Kant ablehnt, ist seine Methode einer transzendentalen Deduktion.

Hejdánek: Co tedy odmítá na Kantovi Husserl, je ta metoda, ten postup *transcendentální dedukce*.

Jiný hlas: So viel vielleicht zur Einführung, das Übrige werden wir dann bei der Lektüre sehen.

Hejdánek: Tak potud tedy tento krátký úvod, do ostatního nahlédneme během toho výkladu a zkoumání.

Jiný hlas: Der Text, was wir für heute Abend vorhaben, ist, dass wir den Gedankengang der Vorlesungen, also das Stück Seite 3 bis 14 aus dem Text.

Ono se to v tom, to bohužel v tomhle není přeloženo, že jo? To bohužel jsme to včas neudělali. To bohužel je tak, že to má jenom několik lidí, takže by to mělo být tak, že byste mohl vždycky potom přečíst ten kousek.

Hejdánek: To, co předchází vlastně těm pěti přednáškám, je jakýsi sumář nebo takový myšlenkový pochod těch pěti přednášek a to teď bude předmětem toho našeho setkání dneska.

Jiný hlas: Es ist das Problem, dass wir das nur in einer slowakischen Übersetzung zur Verfügung haben, nicht in tschechischer, das ist kein Problem sprachlich, ja, aber es besitzen nicht alle Teilnehmer, weißt du? Aber einige haben also eine slowakische Übersetzung, und die Tschechen, die können das auch verstehen, oder? Kein Problem, danke, kein Problem. Nur ein bisschen schlimmer als Holländisch und Flämisches. Ein bisschen. Ja, nur ein bisschen, weil das eigentlich dasselbe ist. Ja.

Hejdánek: U nás to není totéž, zvláště ti Slováci to tak necítí.

Jiný hlas: Husserl hat in diesem Gedankengang versucht, sich das Problem der Vorlesungen noch einmal in aller Getrenntheit und Kürze klar zu machen, darum ist es nützlich, wenn wir mit diesem Stück anfangen, darin spiegelt sich, ohne dass man den Weg verliert, das Ziel seiner Gedankengänge ganz klar ab.

Husserl se pokoušel v tomto svém úvodu k těmto přednáškám v takové kompresní nebo stlačené krátkosti vyjádřit ten základní postup, aby si ujasnil ten cíl a aby ho neztratil ze zřetele při těch cestách zkoumání. A to je také náš přístup.

Erster Absatz. První odstavce. *Der Gegensatz zwischen natürlichem und philosophischem Denken.*

Protiklad mezi přirozeným a filosofickým myšlením. *Dieser Gegensatz wird hier dadurch bestimmt, dass das Erstere, also das natürliche Denken sich um Fragen bezüglich der Erkenntnismöglichkeit gar nicht kümmert, philosophisches Denken dagegen eigentlich immer dadurch beschäftigt wird.* Tento první rozdíl je, že to přirozené myšlení se prakticky vůbec nestará o problematiku možnosti poznání, zatímco filosofické ano. *Also das Erkenntnisproblem ist in dieser Perspektive das erste philosophische Problem.* Problém poznání je v této perspektivě první filosofický problém. *Worin besteht dieses Erkenntnisproblem?* A v čem spočívá tento problém poznání?

Zweiter Absatz. Druhý odstavce. *Es besteht darin, es besteht in der Frage, wie die Erkenntnis die Sachen treffen kann.* Ten problém spočívá v tom, jak může poznání zasáhnout věci. Tam je to německé slovo *treffen*, což znamená vystihnout a vše předeslat... jasně... to slovo vystihnout. Tedy když se má zasáhnout, samozřejmě jde o to vystihnout, postihnout. *Also das Problem ist die Beziehung zwischen dem Erkennen und der gekannten Sache.* Problém tedy je postihnout vztah mezi poznáváním a tou poznávanou věcí. *Und das ist darum ein Problem, weil diese Sache, wie sie im Text sehen, an sich, als an*

sich gedacht werden soll. A je to problém proto, jak je v textu napsáno, že máme tu věc nebo věci poznávat tak, jak jsou o sobě, Sachen an sich. Die Sache an sich ist ja nichts Erkenntnismäßiges. Věc sama o sobě přece není něco poznatelného nebo přiměřeného poznání. Die Beziehung zwischen Erkennen und erkannter Sache ist ja bei Lichte besehen also eine Beziehung zwischen zwei heterogenen Größen, zwei unvergleichbaren Größen. Ten vztah mezi poznáním a tou poznávanou věcí, jak se na to podíváme zblízka, je vztahem mezi dvěma heterogenními skutečnostmi.

Ich merke da noch dabei auf, dass Husserl nicht nur den Begriff der Sache präzisiert, indem er die Worte an sich hinzufügt, sondern auch den Begriff des Erkennens präzisiert, indem er es als ein psychologisches qualifiziert. Tady si všímáme, že Husserl nejenom zpřesňuje tu věc tím, že tam přidává právě to an sich, věc o sobě, ale také zpřesňuje termín pro poznání tím, že ho kvalifikuje jakožto psychologický. Also das Erkennen beziehungsweise Denken wird hier als ein psychologischer Vorgang und die Gesetze des Denkens werden als psychologische Gesetze. Takže myšlení nebo vědomí je tu popsáno jako psychologický průběh nebo psychologický postup a ty zákony myšlení jsou popisovány jakožto psychologické zákony.

Und dann, wenn man also Denken als ein psychologischen Vorgang nimmt und Sachen als Sachen an sich nimmt, dann ist tatsächlich dieses Problem des Treffens ein großes und eigentlich auch unlösbares Problem. A když to pojmem tak, že na jedné straně je to psychologicky určené poznání jakožto psychologický proces a na druhé straně věci samy o sobě, pak se tento vztah mezi obojím zdá velmi složitý, ba neřešitelný. So verstrickt man sich in einen unlösbaren Gegensatz, in was Husserl im ersten Wort des dritten Absatzes ein Widersinn... A zaplétáme se tak do neřešitelného protikladu, což tady označuje Husserl na počátku toho třetího odstavce slovem Widersinn, protismysl nebo nesmysl. Protismysl.

Und weil man auf dieses unlösbare Problem stößt, auf diesen Widersinn, muss man an der Möglichkeit der Erkenntnis, präziser an der Möglichkeit der Triftigkeit des Treffens der Erkenntnis auch verzweifeln. A protože narážíme na tento problém, tento protismysl dokonce, tak z toho plyne, že musíme začít pochybovat o poznatelnosti nebo případnosti, nebo tedy Triftigkeit, to znamená té schopnosti postihnout v poznání věci mimo nás, mimo poznání. Musíme tady začít pochybovat, neřekl jsem to sloveso pochybovat.

Hejdánek: Řekl's to, no.

Jiný hlas: Jo, řekl jsem to?

Hejdánek: Řekl's to, no.

Jiný hlas: Pardon, můžu? Ale ta pochybnost snad už vyplývá z těch námitek nebo z toho problému, jak se objevil v tom minulém, ne? Nevyplývá až teprve z toho protismyslu, nebo jestli se to dá takhle interpretovat? To znamená pochybnost o možnosti trefnosti poznání. Vyplývá podle vás už z toho základního faktu, že rozdíl mezi myšlením, mezi poznáním a věcí... Nikoli že by... Ne až z toho protismyslu, že tady začínáme pochybovat o té možnosti [nesrozumitelné].

Also der Kollege meint, dass der Zweifel fängt schon in den zweiten Absatz dieser Behandlung, nämlich von der Tatsache her, dass da auf einer Seite das Denken ist und auf der anderen die Sachen an sich, also zwei heterogene Größen, und nicht erst mit der Feststellung vom Widersinn.

Nein, da haben Sie Recht. Also ich begreife dieses Wort Widersinn als eine Schlussfolgerung hinsichtlich dessen, was im zweiten Absatz behauptet worden ist. Máte pravdu, já jenom to slovo protismysl chápu jako vlastně závěr, závěr, konsekvenci toho, co je v tom druhém odstavci popsáno.

Jiný hlas: Ja. Also wir waren so weit, dass das jetzt als Widersinn konstatiert wird und das führt zum Skeptizismus.

Hejdánek: Takže tady je konstatován ten protismysl a to vede k skepticismu.

Jiný hlas: Und das heißt hier also Verzweiflung an der Möglichkeit von Erkenntnis überhaupt.

Hejdánek: A to tedy jakožto pochybnost o možnosti poznání.

Jiný hlas: Und was dann hier auch im dritten Absatz wichtig ist, ist das Wort „natürlich“.

Hejdánek: Co je tedy důležité v tom třetím odstavci, to je to slovo „přirozeně“.

Jiný hlas: *Dieses Bewusstsein eines Widersinns und dazu gehörige Neigung zum Skeptizismus taucht schon in der natürlichen Einstellung auf.*

Hejdánek: Toto vědomí té protismyslnosti a s tím související sklon k *skepticismu* se už objevuje, vynořuje z toho přirozeného postoje.

Jiný hlas: *Also es ist offensichtlich nach Husserl möglich, dass auch in der natürlichen Einstellung, in dem natürlichen Denken schon eine gewisse Reflexion – das Wort begegnet hier auch – eine gewisse Reflexion auf die Erkenntnismöglichkeit stattfindet.*

Hejdánek: U Husserla se připouští, že už v tom přirozeném myšlení dochází k jakési reflexi téhož stavu, že tedy to poznání na jedné straně a věc na druhé straně vytváří tenhle neřešitelný uzel.

Jiný hlas: *Aber in dieser natürlichen Einstellung wird die Lösung des Problems nicht gefunden werden.*

Hejdánek: Ale v tomto přirozeném postoji se to řešení nenachází.

Jiný hlas: *Ich gebrauche hier absichtlich schon ein paar Mal den Ausdruck „natürliche Einstellung“, obwohl dieser Ausdruck hier noch nicht vorkommt.*

Hejdánek: Já jsem tady už úmyslně použil několikrát obrat přirozený postoj, ačkoliv se tady ještě nevyskytuje.

Jiný hlas: *Es ist ein Ausdruck aus der späteren Philosophie Husserls...*

Hejdánek: Je to výraz z pozdější filosofie Husserlovy.

Jiný hlas: *...und bezeichnet nicht nur das spontane Verhalten und den spontanen Ausblick auf die Welt, sondern auch die Weltanschauung der Wissenschaften.*

Hejdánek: A označuje nejenom spontánní postoj a spontánní výhled na svět, nýbrž také názor na svět, který mají vědy.

Jiný hlas: *Also die Wissenschaften gehören Husserl zufolge zur natürlichen Einstellung.*

Hejdánek: A také podle Husserla vědy patří k tomu přirozenému postoji.

Jiný hlas: *Man sieht bei Husserl einen ganz scharfen Unterschied zwischen einer natürlichen Ebene, zu der auch die Wissenschaften gehören, und das philosophische Denken.*

Hejdánek: U Husserla se spatřuje velmi velký rozdíl mezi tou přirozenou rovinou, kam patří vědy, a filosofickým myšlením.

Jiný hlas: *Die Wissenschaften, er kann sie auch die objektiven Wissenschaften nennen, verbleiben in einer gewissen Naivität.*

Hejdánek: Vědy, nazývané podle něho také objektivními vědami, zůstávají trčet v jakési naivitě.

Jiný hlas: *Weil sie die Frage nach den letzten Gründen der Erkenntnis nicht stellen.*

Hejdánek: Protože si nekladou otázky o posledních základech své vlastní činnosti.

Jiný hlas: *Das war nur so eine beiläufige Bemerkung, aber es ist gut, das schon hier zu sehen, weil im vierten Absatz der Ausdruck „eine wissenschaftliche Stellungnahme“ gebraucht wird, und diese wissenschaftliche Stellungnahme gehört ohne Zweifel unter dem natürlichen Denken. Also es ist eine reflektierende natürliche Einstellung.*

Hejdánek: Ta poznámka byla tak jako mimochodem nebo předběžně, protože v tom čtvrtém odstavci se tady mluví už o vědeckém postoji, zaujetí vědeckého stanoviska, čímž se právě myslí i ta přirozená reflexe, jakási počáteční, ovšem nedotažená až do těch hlubin nebo konsekvencí, které má ta filosofická reflexe.

Jiný hlas: Já bych měl otázku, jestli si myslíte, že je držitelné mluvit o přirozeném myšlení, a to i když se týká vědy. Jestli když se mluví o přirozeném myšlení, tak jestli se myslí myšlení, které se řídí psychologickými zákony. Jak o tom mluvil, tak to přirozené myšlení je myšlení, které užívají vědy, ale jestli i tak je držitelné o tom myšlení mluvit jako o přirozeném? Nebo pak dál třeba mluvit o přirozené reflexi? Moje otázka je, co je na tom myšlení přirozeného? Nebo jestli je to otázka, jestli vůbec myšlení...

Hejdánek: To je terminologická věc. Jde o to, jak se to nazve. No, ještě zatím neřekl, co to je. Jen to nazval.

Jiný hlas: *Martin, ich schließe mich an, ob das vernünftig ist, von dem natürlichen Denken zu sprechen im Zusammenhang in Bezug mit den Wissenschaften. Ob doch nicht, so habe ich das verstanden, ein Unterschied besteht zwischen den sogenannten natürlichen Denken und den wissenschaftlichen. Also die Wissenschaften bilden die reflektierte Form dieses natürlichen Denkens, aber nach Husserl ist es tatsächlich natürliches Denken.*

Hejdánek: Ano, řekněme, ta věda už je jakousi reflexí nad tím přirozeným myšlením, ale přesto zůstává – právě proto, že se nepouští do reflexe nejhlubších základů sebe samé – ještě v zajetí té přirozenosti.

Jiný hlas: *Weil sie, wie gesagt, die Frage nach den letzten Gründen, nach der letzten Gültigkeit der Erkenntnis nicht stellen, die Wissenschaften. Und das füge ich jetzt hinzu, das gilt nun auch für die Psychologie.*

Hejdánek: Protože se neptají, jak jsem už řekl, po těch posledních gruntech, po té poslední platnosti poznání. A to platí i o psychologii. Že se neptá po těch posledních gruntech.

Jiný hlas: *Deswegen können wir jetzt schon auf der ersten Seite sehen, warum Husserl mit der Charakterisierung der Phänomenologie als eine Psychologie nicht mehr zufrieden sein kann. Weil die Psychologie auch zu den objektiven Wissenschaften gehört.*

Hejdánek: A tady už je to zřejmé, proč nemůže být Husserl spokojen s charakteristikou *fenomenologie* jakožto *psychologie*, protože i *psychologie* zahrnuje vlastně ty objektivní vědy.

Jiný hlas: *Die Psychologie – wir werden das in der weiteren Lektüre noch vielfach sehen – die Psychologie betrachtet die Bewusstseinsvorgänge als reale Prozesse.*

Hejdánek: *Psychologie* – my to ještě budeme v další četbě vidět – považuje akty vědomí za reálné procesy.

Jiný hlas: *Diese Prozesse finden also statt in der Welt.*

Jiný hlas: — asi ve vědomí jsi řekl, ne? *In der Welt.* Ja ja, ja, aber das Bewusstsein ist ja ein Stück Welt, ne? A tak tedy tyto procesy vlastně probíhají ve světě, protože vědomí je součástí světa.

Also die Psychologie setzt die Existenz der Welt voraus. Psychologie tedy předpokládá existenci světa. *Aber wenn man wirklich Erkenntnis aus letzten Gründen aufbauen will, dann darf man die Welt nicht voraussetzen.* Ale když se chce skutečně vybudovat poznání na těch posledních základech, tak nepotřebujeme existující svět.

Dann darf man also auch nicht die Realität der Bewusstseinsvorgänge voraussetzen. Pak nemusíme předpokládat ani realitu těch procesů vědomí.

Und darum ist also Phänomenologie als Psychologie ungenügend. A proto je vlastně *fenomenologie* jakožto *psychologie* nedostatečná.

Das ist in Kürze ein Gedankengang, den wir später ausführlicher brauchen werden. To je prostě jakási myšlenka, které se budeme potom věnovat podrobněji v dalším. Dobře.

Hejdánek: Dovolte mi k tomu, co Martin ještě říkal, že by bylo možno dodat tohle. Je v tom jistý rozpor, ne jak to nazývá, ale že když mluví o rozdílu mezi přirozeným a filosofickým myšlením, tak že považuje to přirozené myšlení za dřívější, počátečnější a tamto za vyšší a následné. Což je dost problém. *Husserl* myslí tady dost nehistoricky, poněvadž je známo právě naopak, ty přírodní vědy, které ztratily ten zájem ptát se po tom původu, se vyvinuly z filosofie. Takže vlastně správně by se nemělo mluvit o přirozeném myšlení, nýbrž o myšlení, které bylo zbaveno své přirozenosti, poněvadž přirozené myšlení je filosofické. Zbavené své, *denaturované* myšlení, to je myšlení vědy.

To je argumentace, která by mohla být ale jedině s ohledem na tu historii. Ovšem teď zajímavý na tom je to, že když on definuje, co to je to filosofické myšlení, tak že to vykládá, teď jsme to slyšeli, že to vykládá takovým způsobem, že vlastně první filosof by byl *Husserl*, ne-li *Husserl*, tedy aspoň *Kant*. A to všechno předtím by spadlo do [nesrozumitelné]. Tady je ten určitý problém.

Jiný hlas: *Ich werde es ganz kurz jetzt sagen. Ich wurde ein bisschen inspiriert, was du jetzt gesagt haben, und komme noch zurück zu dem, was die Frage, was als Frage gefragt wurde. Also, Husserl spricht über das natürliche Denken als ein vorangehendes Denken und über das philosophische als über das höhere*

und demnächst kommende. Das ist aber unhistorisch, weil gerade die Wissenschaften sind gewisse Abzweige der Philosophie, wie gerade die das Interesse über die Gründe verloren haben. Also, sein natürliches Denken ist eigentlich denaturiertes Denken. Das natürliche Denken ist das philosophische. Ja, aber er versteht, wenn er über das philosophische Denken spricht, er versteht es so, že vlastně první filosof by byl Husserl, ne-li Husserl, tedy aspoň Kant. Also eigentlich was er philosophisch nennt, das ist eigentlich ganz unhistorisch. Auch was er natürlich denkt. Also die dann natürlichen Wissenschaften, das sind eigentlich Abzweige, denaturierte Abzweige der Philosophie. Also in zweierlei Hinsicht ist es unhistorisch.

Hejdánek: Ja, da können Sie recht haben.

Jiný hlas: Existuje ještě i jiný důvod, proč používá ten termín přirozený. *Es gibt auch noch andere Gründe, weshalb er diesen Terminus „natürlich“ benutzt, aber das führt vielleicht ein bisschen zu weit. Wir können übrigens hier bei dieser Terminologie, also natürliches Denken und den Gegensatz zwischen natürlichem und philosophischem Denken, können wir auch gleich auf Heidegger hinweisen, für den die Philosophie v patrně zhruba totéž postavení vůči vědám jako u Husserla. Auch für Heidegger sind die Wissenschaften irgendwie naiv. Sie objektivieren und sie vergessen dabei, dass ihre Objektivationen nur eine mögliche Auffassungsweise der Welt sind.*

Možná že by bylo dobré na tomto místě, než pokročíme dál, ještě trochu rozvést ten pojem psychologie. S tímto pojmem jsme se už setkali na řádce jedenáct a bude hrát i v dalším postupu toho myšlenkového pochodu velkou roli. *Husserl začal jako žák Brentanův. Brentano rozlišoval mezi dvěma oblastmi bytí: fyzickým bytím a psychickým bytím. A uvnitř psychologie, která se má zabývat těmito psychickými jevy a psychickým bytím, se rozlišovalo zase mezi empirickou a deskriptivní psychologií. A tato deskriptivní psychologie byla psychologií, která nepotřebovala měřit ty empirické jevy.*

Jiný hlas: *zu beobachten und in quantitativen Verhältnissen festzulegen.*

Hejdánek: Aby měřila a kvantitativně srovnávala ty empirické výskyty, tedy jevy.

Jiný hlas: *Die empirische Psychologie arbeitet hypothetisch.*

Hejdánek: *Empirická psychologie pracuje hypoteticky.*

Jiný hlas: *Die deskriptive Psychologie dagegen beschreibt einfach, was sie sieht.*

Hejdánek: Naproti tomu ta deskriptivní popisuje jednoduše to, co vidí.

Jiný hlas: *Und sie sieht, nämlich mit der inneren, auf sich selbst zurücklenkenden Wahrnehmung.*

Hejdánek: A co tedy vidí, na základě vnímání, které sama reflektuje. Vnímání, to...

Jiný hlas: *Meinst du also die Wahrnehmung eines Menschen oder eines Psychologen? Jeder Mensch kann in diesem Sinne deskriptiver Psychologe sein. Jeder kann innere Wahrnehmung bei sich selbst üben.*

Introspektion.

Hejdánek: *Introspekce*, tedy to vnímání, které může každý člověk u sebe samého podnikat, i když není psycholog. A teď jak se ta deskriptivní psychologie snaží toto popsat.

Jiný hlas: *Und diese Idee einer deskriptiven Psychologie, die Husserl also von Brentano entlehnt, ist seine erste Auffassung einer Phänomenologie.*

Hejdánek: A tak toto pojetí deskriptivní psychologie, které přebírá Husserl od Brentana, to je vlastně ta prvopočáteční fáze té jeho fenomenologie.

Jiný hlas: *Und Husserl hat versucht, diese deskriptive Psychologie in seinem eigenen Fach, der Mathematik, zu benutzen.*

Hejdánek: A Husserl se pokoušel použít tuto deskriptivní psychologii ve svém vlastním oboru, původně v matematice.

Jiný hlas: *Sein erstes Buch, seine Doktordissertation, war eine Abhandlung über den Begriff der Zahl.*

Hejdánek: Jeho první dílo, byla to disertace, se týkala problematiky čísel, pojmu číslo.

Jiný hlas: *Und er hat also versucht, den Begriff der Zahl so zu erläutern, so zu begründen, dass er die Zahl auf den Akt des Zählens, auf den psychischen Akt des Zählens zurückführte.*

Hejdánek: A pokoušel se ten pojem čísla založit na tom faktu počítání, na tom psychologickém faktu

počítání.

Jiný hlas: *Darin sieht man, dass also irgendwie eine psychische Begründung der Mathematik entworfen wurde.*

Hejdánek: Tím se vlastně pokoušel založit matematiku psychologicky.

Jiný hlas: *Man sieht zudem, und das ist auch wichtig, dass Husserl sich als Mathematiker nicht zufrieden geben konnte mit den Zahlen, so wie sie nun einmal zur Verfügung stehen.*

Hejdánek: *Husserl se prostě nechtěl spokojit s čísly tak, jak jsou k dispozici nám předložena.*

Jiný hlas: *In dieser ersten Schrift macht er mal die Bemerkung: Die Mathematiker arbeiten mit Zahlen, aber sie wissen nicht einmal, was eine Zahl ist.*

Hejdánek: V tom svém prvním spisu dává takovou poznámku, že matematici sice pracují s čísly, ale nevědí, co čísla jsou.

Jiný hlas: *Und da sieht man also die Naivität der Mathematiker.*

Hejdánek: A v tom je možno spatřit tu naivitu matematiků.

Jiný hlas: *Man kann ganz gut mit Zahlen arbeiten, ohne dass man weiß, was es eigentlich ist, womit man arbeitet.*

Hejdánek: Je možno velice dobře pracovat s těmi čísly, aniž o sobě víme, co ty čísla jsou.

Jiný hlas: *Daher also die Notwendigkeit einer philosophischen Begründung, in diesem Fall der Mathematik.*

Hejdánek: A odtud tedy ta potřeba *filosofického* fundování, v tomto případě v oboru daném, tedy v matematice.

Jiný hlas: *Hier sieht man also das Grundschema, das ich eben hindeutete, einer ziemlich scharfen Unterscheidung zwischen den Wissenschaften auf der einen Seite, Mathematik zum Beispiel, und der Philosophie auf der anderen.*

Hejdánek: A tady vidíme to základní schéma, na které jsme už poukázali, totiž ten zásadní rozdíl mezi vědami, například matematikou, a filosofií.

Jiný hlas: *Und man sieht zugleich auch, dass die Philosophie irgendwie wie eine Art Psychologie gedacht wird.*

Hejdánek: Ale vidíme, že tu je *filosofie* chápána jako jakýsi druh psychologie.

Jiný hlas: *Nämlich als diese deskriptive Psychologie, deren wichtigste Methode die inneren Wahrnehmung, die Introspektion ist.*

Hejdánek: A to sice tak, že třeba ta psychologie je chápána jakožto *introspekce* toho vnímání vnímání.

Jiný hlas: *Gut, gehen wir jetzt mit dem Text weiter, ja?*

Mohl bych takový exkurz. Já vím, že v těch prvních etapách *Husserlových* je tvrdě hájen *apriorní* status *deskriptivní* psychologie, to, že *deskriptivní* psychologie dosahuje *apriorního* poznání. Zajímalo by mě, zda podle kolegy tohle *Husserl* explicitně během dalšího vývoje opustil, protože tady vlastně kolega říkal, že v té disertaci o pojmu čísla, že třeba zakládal pojem čísla na psychologickém, psychickém faktu počítání. To znamená, zajímalo by mě, jak je to s *apriorním* statusem té *deskriptivní* psychologie, zda mu ho *Husserl* odpírá postupně, anebo zda drží tu *aprioritu* i nadále.

Also die Frage läuft auf das Recht, ob dieses Apriori der deskriptiven Psychologie, die, wie er sie sieht, am Anfang verteidigt wird von Husserl, auch auf die Dauer aufrechterhalten wird, oder ob er also von diesem apriorischen Status der deskriptiven Psychologie abweicht in der letzten Entwicklung.

Hejdánek: Ne tak snadno odpovět.

Jiný hlas: *Man kann sagen, dass Husserl versucht hat, diesen Begriff des Apriori, so wie er's bei Brentano fand, immer weiter zu verfeinern.*

Hejdánek: Dá se říci to, že se snaží nadále *Husserl* ten pojem *a priori*, který přijal od *Brentana*, dále zjemnit.

Jiný hlas: *Aber er hat es nie einfach aufgegeben.*

Hejdánek: Ale nikdy se ho nevzdal.

Jiný hlas: *Obwohl das zugestandenermaßen große Probleme für seine eigene Philosophie mit sich brachte.*

Hejdánek: I když je třeba připustit, že to vlastně pro jeho vlastní *filosofii* vyvolalo řadu těžkých problémů.

Jiný hlas: *Nun, also weiter zum Text.*

Hejdánek: Dále k textu.

Jiný hlas: *Die Wissenschaften, und dazu also auch eine Psychologie, kennen also schon eine gewisse erkenntnistheoretische Reflexion.*

Hejdánek: Tak tedy vědy, patří mezi ně ta psychologie, jsou schopny jakési reflexe poznání a možnosti poznání. To není *erkenntnistheoretisch*, navrhuji, abychom překládali *noetická*. Je to kratší než *gnoseologická*, tam je to v tom překladu, že? Je to hezký český slovo filosofický, *noetická*. Totiž když řekneš totiž reflexe poznání, tak to ještě nemusí být reflexe *noetická*. Čili tady je skutečně *erkenntnistheoretisch*, ta teorie tam je důležitá pro tu reflexi. Takže jsem pro to říkat tomu *noetická* reflexe, což je něco jiného než obyčejná reflexe. Ale oboje ještě furt patří pod přírodní reflexi, přirozenou reflexi.

Jiný hlas: *Das war nur ein Entwurf, wie es zu übersetzen, weil erkenntnistheoretisch ist schwierig tschechisch zu übersetzen. Also wir haben ein tschechisches Wort gnoseologie, noetik vor Jahrzehnten eingeführt, und es ist sehr kurz, eindeutig im Tschechischen. Also erkenntnistheoretisch übersetzen wir jetzt noetisch. Also diese Reflexion ist noetische Reflexion.*

Hejdánek: Patočka to taky tak překládal?

Jiný hlas: *Nein, das ist, das ist... to je chyba ovšem. Das müsste ich aus anderen Gründen hier entraten. Denn wir werden im Laufe dieses Büchleins einer Unterscheidung begegnen zwischen noesis und noema. Und das Adjektiv bei noesis ist noetisch.*

Hejdánek: Narazíme totiž v průběhu dalšího na ty dva pojmy *noesis* a *noema* a adjektivum od *noesis* je *noetický*. Tak to asi bude třeba zůstat u toho *gnoseologický*. Ale rozhodně teda ta reflexe poznání, to je pojem souhrnně nedostatečný. Tam je to v tom slovensky, že? Nebo nechali to česky Patočkovi? Oni tam Patočkovi tenkrát strašně stěžovali, že mu tam udělali spoustu volovin.

Jiný hlas: Ale mají tam teorie poznání. Teorie poznání a kritika poznání.

Hejdánek: Jo, teorie poznání. Ta teorie tam je, jo to tak. My jsme mluvili o reflexi, ale jak to udělat? Reflexí teoreticko-poznávací, o to jde. Ta teorie tam musí být a reflexe taky. A jak to teď řekneme v jednom adjektivu?

Jiný hlas: To je právě strašně nešikovné. *Gnoseologický*, to je jasné, tak klidně *gnoseologický*. *Also die ersten Umrissse einer...*

--- (1988-01-08 Hendrik Adriaanse – Husserl (1) [v popisku 8. 1. 1987]_Kaz b_cleaned.flac) ---

Hejdánek: Obrisy té *gnoseologické* kritiky se už vynořují i u té reflexe vědecké, kterou jsme zařadili do té ještě přirozené.

Jiný hlas: *Wieder ich hätte dieses Wort Kritik nennen, ja. Und ich glaube, dass es wichtig ist hier zu führen, Theoria und Kritik zu unterscheiden.*

Hejdánek: Znovu bychom měli rozlišovat mezi teorií a kritikou.

Jiný hlas: *Also nicht jede Erkenntnistheorie ist auch bereits Erkenntniskritik.*

Hejdánek: Ne každá teorie poznání je kritikou poznání.

Jiný hlas: *Eine hinreichende Erkenntnistheorie wird es erst geben, nachdem auch Erkenntniskritik geübt worden ist. Ja, ja, genau. So ist es.*

Hejdánek: Dostatečná teorie poznání je teprve tehdy, jestliže také u ní dojde ke kritice poznání.

Jiný hlas: *Wir sehen also schon die Umrissse einer Erkenntnistheorie, aber noch gar keine hinreichende Erkenntnistheorie.*

Hejdánek: Takže ty obrisy, jak jsme to řekli, že v tom přichází ta teorie poznání, nikoli *gnoseologická* kritika.

Jiný hlas: *Und dann fügt Husserl in diesem Absatz einen Satz hinzu, in dem von Erkenntniskritik die Rede*

ist, und zwar, und das ist vielleicht noch wichtiger, es ist auch von einer Perspektive die Rede, die die Erkenntniskritik auf Metaphysik gewähren wird.

Hejdánek: A tam v té zmínce v tom čtvrtém odstavci, kde se mluví o té *Erkenntniskritik*, tam by chtěl zachovat ten termín *Erkenntniskritik*, v tom německém originále o co jde. Je tam postupně si na to zvyknout a budeme mluvit jenom německy. No jistě, *Erkenntniskritik*. Je také důležité, že tu je vlastně zmínka o tom, že vlastně taková *Erkenntniskritik* je podmínkou možnosti metafyziky, perspektiva metafyziky.

Jiný hlas: *Mit diesem Wort Erkenntniskritik ist dann das Unternehmen der Phänomenologie angezeigt.*

Hejdánek: Tím se vlastně vyznačuje celý ten podnik fenomenologie, totiž tím slovem *Erkenntniskritik*.

Jiný hlas: *Wir werden gleich sehen, was das beinhaltet. Ich möchte zuerst noch mal auf dieses andere rätselhafte Wort in diesem Satz etwas mehr sagen, nämlich das Wort Metaphysik.*

Hejdánek: Hned uvidíme, co to obsahuje. Ještě bych chtěl něco k tomu slovu metafyzika, k tomu slovu velmi záhadnému v té větě.

Jiný hlas: *Es ist so, dass Husserl der Meinung war, dass seine Phänomenologie auch auf die sozusagen letzten Probleme, auf die letzten Fragen, die innerhalb der Philosophie gestellt werden können, eine Antwort zu geben vermochte.*

Hejdánek: Husserl byl toho mínění, že jeho fenomenologie je schopna dát odpověď na poslední otázky, které se objevují v oblasti filosofie.

Jiný hlas: *Von der phänomenologischen Klärung her wird ein neues Licht auf die Metaphysik geworfen werden können.*

Hejdánek: Vyjasnění, které přinese fenomenologie, bude také vrhat nové světlo na metafyziku.

Jiný hlas: *Aber auf keinen Fall umgekehrt.*

Hejdánek: Ale v žádném případě obráceně.

Jiný hlas: *Man kann also nicht von metaphysischen Voraussetzungen her zur Phänomenologie gehen.*

Hejdánek: Nelze od metafyzických předpokladů jít k fenomenologii.

Jiný hlas: *Und das hängt mit dem kritischen Charakter der Phänomenologie zusammen.*

Hejdánek: To souvisí s kritickým charakterem fenomenologie.

Jiný hlas: *Zuerst soll der Boden gereinigt werden, bevor es zur neuen metaphysischen Konstruktion kommt.*

Hejdánek: Nejprve musí být očištěna ta půda, aby mohlo potom dojít k té metafyzické konstrukci.

Jiný hlas: *Gut, nächster Absatz.*

Hejdánek: Dobře, další odstavec.

Jiný hlas: *Da ist von der Methode der Erkenntniskritik die Rede und das ist die phänomenologische Methode.*

Hejdánek: Zde se mluví o metodě *Erkenntniskritik* a to je fenomenologická metoda.

Jiný hlas: *Und die Phänomenologie wird hier als eine allgemeine Wesenslehre umschrieben.*

Hejdánek: A tu je popsána fenomenologie jako obecná nauka o podstatě.

Jiný hlas: *Diesen Ausdruck versuche ich zu erläutern im Zusammenhang mit dem, was gerade über die deskriptive Psychologie gesagt wurde.*

Hejdánek: A tento výraz bych chtěl teď objasnit v souvislosti s tím, co se tady hovořilo o deskriptivní psychologii.

Jiný hlas: *Die deskriptive Psychologie versucht gewisse psychische Phänomene als solche zu erforschen.*

Hejdánek: Deskriptivní psychologie se pokouší psychické fenomény jako takové prozkoumat.

Jiný hlas: *Und dabei handelt es sich nicht nur um die einzelnen Phänomene.*

Hejdánek: V tom se nejedná pouze, nejde o pouze jednotlivé fenomény.

Jiný hlas: *Sondern um die Gesetze, die diesen Phänomenen unterstehen.*

Hejdánek: Ale o zákony, které určují tyto fenomény.

Jiný hlas: *Nehmen wir ein Beispiel.*

Hejdánek: Uved'me příklad.

Jiný hlas: *Das Phänomen eines Tons kann nicht bestehen ohne eine gewisse Dauer.*

Hejdánek: Fenomén třeba tónu nemůže existovat... ten tón vyžaduje, aby zazněl nějakou délku, nějaké trvání.

Jiný hlas: *Das ist ein Gesetz, dem alle Töne unterstehen.*

Hejdánek: To je zákon, jemuž podléhají všechny tóny.

Jiný hlas: *Und so versucht Husserl die Gesetze, die Wesensgesetze sind, die nicht nur zufällig gelten, sondern die für alle Phänomene dieser Klasse gelten, auf die Spur zu kommen.*

Hejdánek: A tu se pokouší Husserl přijít na stopu těmto zákonům, těm zákonům podstaty, které neplatí pouze náhodně, ale které platí pro všechny fenomény daného druhu nebo dané třídy.

Jiný hlas: *In dem Sinne ist Phänomenologie also eine allgemeine Wesenslehre der, sagen wir, Bewusstseinsphänomene.*

Hejdánek: A proto je tedy fenomenologie obecnou naukou o podstatě, řekněme, fenoménů vědomí.

Jiný hlas: *Und die Erkenntnis, das Erkennen als solches, ist ja auch ein Bewusstseinsphänomen und gehört deshalb in die Phänomenologie hinein.*

Hejdánek: A poznání jako takové patří vlastně do vědomí, a tudíž je také předmětem fenomenologického výzkumu.

Jiný hlas: *Nun, also wenn das die Umschreibung der Phänomenologie ist und Erkenntniskritik als ihre Methode gelten soll, dann wird die Frage werden: wie soll diese Methode verfahren?*

Hejdánek: A jestliže je tedy fenomenologie takto opsána jakožto všeobecná *Wesenslehre*, nauka o podstatě, a její metoda *Erkenntniskritik*, tak tedy jde o to, jak se metodicky postupuje.

Jiný hlas: *Nächste Seite.*

Hejdánek: Další stránka.

Jiný hlas: Měl bych jenom takovou technickou poznámku. Je to v tom smyslu toho textu, jak je tady v tom širokém textu, anebo počkáme teda s těma všema připomínkami? Protože je to zase trochu jinak třeba nebo tak.

Hejdánek: Spíš to druhé, s tím přednáškovým... to je zase trochu jinak třeba nebo tak.

Jiný hlas: *Es gibt gewisse nicht unwichtige Unterschiede zwischen diesem Gedankengang und der Vorlesung selbst. Das ist das erste. Und das zweite... ist, dass ich gehört habe, dass nicht jedermann alle Abende dabei sein wird. A to druhé je, že jsem slyšel, že tady nebude moci být každý z vás každý ten večer. Und ich möchte auf jeden Fall, und wir können auch die Vorlesungen selber nicht ganz lesen. Wir müssen uns mit Stücken begnügen. A my nebudeme moci ty přednášky úplně všechny přečíst, takže se musíme omezit na ty kusy. Deshalb schien es mir wichtig, dass wir wenigstens diese Übersicht in den Gedankengang doch haben.* Tak se mi zdálo důležité, abychom měli přinejmenším tento *Gedankengang*.

Jiný hlas: Co tady v tom prvním stupni fenomenologické úvahy – a upozorňuji na to, že po tomto prvním stupni budou následovat další – najdeme, je takříkajíc polovina teorie fenomenologické redukce. To, co tady v tom prvním stupni máme pod bodem A – a budou samozřejmě následovat další –, to je taková první polovina toho, co se nazývá fenomenologická redukce. Ta jedna polovina teorie fenomenologické redukce je negativní, ta druhá polovina je pozitivní. Ta první polovina té teorie fenomenologické redukce je negativní povahy, ta druhá je pozitivní. V negativní polovině fenomenologické redukce se jedná o vyloučení všeho toho, co není *apodiktisch evident*, to znamená nepochybně dané. V té první polovině, té negativní, jde vlastně o „vyšaltování“, to je hezké české slovo, všeho toho, co není apodikticky evidentně, co se s touto čistou evidencí dává.

K heslu *Ausschaltung*, kterého jsem právě použil... K tomu slovu, nebo co říkáš, *Stichwort*, heslo, *Ausschaltung* neboli vyřazení... *Ausschaltung* neznámá, že by Husserl popíral nebo odmítal existenci vyřazeného. To neznámá, že by Husserl popíral existenci toho, co je vyřazeno. Chce jenom tvrdit, že vyřazené nesmí být nárokováno jako základ poznání. Jenom mu jde o to, to chce tvrdit, že to, co je vyřazeno, není základním jádrem, *Grund der Erkenntnis*, základem poznání. Také, jak on někdy říká, toto

vyřazení obsahuje to, že něco bude opatřeno teorií poznání jakožto nulitou, *erkenntnistheoretischen Nullität*. Je v podstatě jenom řečeno tím, že tomu, co je vyřazeno, je přiřazen index nulity, index nulitní. V tomto smyslu je Husserlův podnik velmi podobný karteziánskému uvažování o pochybnosti, *Zweifelsbetrachtung*. A v tomto smyslu, co Husserl podniká, se vlastně... je to něco velmi podobného, co u Descarta je ta jeho základní pochybnost, pozorování nebo zjištění té pochybnosti. Descartes začíná své *Meditationes de prima philosophia* také tak, že nejprve vyřazuje všechno to, co není nepochybně jisté. Descartes v tom také začíná své metafyzické úvahy tím, že vyřazuje nebo pochybuje o všem, co není apodikticky dáno. A také u Descarta to neznámá, že by chtěl popírat existenci vyřazeného. A ani u Descarta to neznámá, že by chtěl popřít tu existenci toho vyřazeného. Nýbrž jenom, že to nesmí platit jako základ, předpoklad platného poznání. Nýbrž jenom to nemůže být základem platného poznání. Husserl se odedávna cítil velmi spřízněn s Descartem. Husserl se cítil, jaksí, velmi spřízněn s Descartem od počátku. A jednu ze svých nejznámějších knih věnoval meditacím Descarta. A jednu ze svých nejznámějších knih věnoval právě *Karteziánským meditacím*, že, v tom roce devětadvacet to vyšlo v Paříži.

Hejdánek: Ještě v tom smyslu, že to věnoval Descartesovým meditacím. Descartes napsal také *Meditace*, čili prostě ty *Karteziánské meditace* jsou věnovány Descartesovým meditacím.

Jiný hlas: *Ja, Descartes hat Meditationes de prima philosophia geschrieben und Husserl hat Cartesianische Meditationen geschrieben, die wieder sozusagen Reflexionen über die Meditationes Descartes sind.* Tak ty *Karteziánské meditace* Husserlovy jsou vlastně meditacemi nad těmi metafyzickými meditacemi Descartesovými. Teď to trochu shrnu. Husserl se cítí velmi blízko k Descartovi, ale je zde také důležitý rozdíl mezi Husserlem a Descartem. Husserl je blízko k Descartovi, je si velmi blízko, ale zároveň si je vědom podstatného rozdílu. A tento rozdíl spočívá v tom, že u Descarta realita prožitků vědomí... A ten rozdíl spočívá v tom, že ta realita zážitku nebo prožitku vědomí u Descarta ještě není opuštěna, není opuštěna. Ještě není opuštěna, nevzdává se jí Descartes. Descartes tedy lpí na realitě prožitků vědomí. Trvá na tom, že tyto prožitky vědomí jsou u Descarta reálné, jsou realitou. Pro Descarta je já, tedy vědomí, něčím reálným. U Descarta já, vědomí, je něco reálného. Kousek světa, kousek světa, jak jednou Husserl říká. Je to kousek ještě světa, který zbývá. Ano, když je vše obětováno pochybnosti, pak tedy já ještě zbývá jako kousek světa. Když se všechno té pochybnosti obětuje, tak zbývá tento kousek jediný. Jiný hlas: V němž já pochybuji. To je ještě vlastně kousek toho posledního zbytku toho světa, který unikl té základní pochybnosti.

Und zwar als das Stückchen Welt, das noch ganz in sich selbst beschlossen ist.

A kousek světa, který je sám sobě zcela uzavřen.

Und deshalb gegen alle Zweifel gefeit.

A proto je tedy vlastně obrněn vůči jakékoliv pochybnosti.

Da das... also was wir bei Descartes in Husserls Augen sehen, ist, dass er sich auf die Immanenz des Bewusstseins zurückzieht.

A tedy to, co vidíme u Descarta podle Husserla, je, že se totiž Descartes stahuje na tu *imanenci* vědomí, onoho já, toho kousku světa.

Husserl dagegen kritisiert diesen Immanenzbegriff.

A proti tomu Husserl vystupuje kriticky vůči tomuto pojmu *imanence*.

Das Bewusstsein ist nicht ein in sich geschlossenes Gefäß.

To vědomí není v sobě uzavřená nádoba.

Das Bewusstsein ist nicht, wie er es auch mal sagt, ein Receptaculum.

Vědomí není, on to totiž říká zase, že je to nádoba, *receptaculum*.

Eine Hülse, ein Kästchen, in dem alle Erlebnisse drin aufbewahrt werden.

Schránka nebo skříňka, v níž by byly všechny ty prožitky uchovávány.

Das setzt eine räumliche Auffassung des Bewusstseins voraus.

To předpokládá totiž prostorové pojetí toho vědomí.

Das Bewusstsein aber ist nicht etwas Räumliches, sondern es ist vielmehr das Geschehen des Aus-sich-selbst-herausgehens.

Vědomí ale není něco prostorového, nýbrž je děním onoho vycházení ze sebe.

Das Bewusstsein ist das Geschehen des Sich-auf-Gegenstände-Beziehens.

Dění, v němž se vztahuje k předmětům.

Das fasst Husserl unter dem Begriff der Intentionalität zusammen.

A to zahrnuje Husserl pod pojem *intencionality*.

Husserls Begriff der Intentionalität birgt in sich die kritische Potenz gegen den Cartesianismus.

A tak ten Husserlův pojem *intencionality* v sobě vlastně sbírá kritický osten vůči tomu descartovskému vědomí.

Entsprechend soll nun auch der Begriff der Transzendenz ungeändert werden.

A tomu také odpovídá změna toho pojmu *transcendence*.

Das ist ja das Komplement der Immanenz.

To je tedy ten komplementární pojem k tomu pojmu *imanence*.

Transzendenz ist für Husserl nunmehr nicht einfach all das, was außerhalb dieses Receptaculums liegt.

Transcendence není pro Husserla to, co by leželo jaksi mimo tuto schránku.

Sondern unter Transzendenz wird hier verstanden alles, was nicht in dieses intentionale Geschehen hineingenommen werden kann.

Nýbrž *transcendentní* nebo *transcendence* je všechno to, co nemůže být zahrnuto v tuto k předmětu se vztahující *intencionalitu*.

Transzendenz, doch! Weil die Intentionalität, das ist ein Doppel - das Geschehen der Intenzion, Akt Intenzion.

Transcendence – to dění té *intencionality*, akt *intence*.

Transzendenz wird mit anderen Worten der Nenner für unbegründete Voraussetzungen.

Jinými slovy, dá se říci, že ta *transcendence* je název pro ty... *unbegründete*, fenomenologicky neobjasněné předpoklady.

In dem Sinne unbegründete Voraussetzungen.

Pro to, co nelze fenomenologicky zdůvodnit, v tom smyslu nezdůvodněné předpoklady.

Was... ja, du sagst also, alles was in das Geschehen der Intentionalität hineingenommen werden kann, das ist Immanenz. Was außerhalb dieses Bereiches liegt, ist Transzendenz. Und was außerhalb liegt, das sind die unbegründeten Voraussetzungen. Das sind mithin unbegründete Voraussetzungen.

Imanentní je v Husserlově smyslu všechno, co je možno vtáhnout do toho dění té *intencionality*. Co leží mimo toto dění, je tedy *transcendentní*. A jinak řečeno, jsou to vlastně ty nezdůvodněné předpoklady. Já se ptám, čeho předpoklady? To mi není jasné.

Hejdánek: Toho, co je v tom, v té *imanenci*. V té *imanenci* je také například – ono se to u něj mění, ale je tam třeba prostě zážitek vidění stromu. Ale ten strom, ten tam není. Zážitek vidění stromu... Ten strom, že vidíš, ten je nezdůvodnitelný zevnitřka. To je prostě náhoda, že před sebou máš strom. Výskyt například je takhle nezdůvodněný.

Jiný hlas: *Ein Beispiel... Über das Sehen eines Baumes. Das Erlebnis dieses Sehens, das ist immanent. Der Baum als solcher ist unbegründet, steht außerhalb des Erlebnisses und deshalb ist er transzendent.*

Zážitek tohoto vidění, to je *imanentní*. Strom jako takový je nezdůvodněný, stojí mimo prožitek a je tudíž *transcendentní*.

Könnte es sein? Ja. Wenn, oder solange wir davon ausgehen, dass es einen Baum an sich gibt... und die Erkenntnis darin besteht, dass irgendwie eine Beziehung zu diesem Baum an sich besteht, befinden wir uns auf einer außerphänomenologischen Ebene und kann es nur zu unbegründeten Spekulationen über diesen Baum an sich kommen.

Pokud tedy vycházíme z toho, že je něco takového jako strom sám o sobě, a poznání spočívá v tom, že je možno jaksi nastolit nějaký vztah k tomuto stromu, ocitáme se tím jakoby mimo fenomenologickou

rovinu a může dojít jen k nezdůvodněným spekulacím o tomto stromu sám o sobě.

Jiný hlas: *Also: was wir über den Baum als Gegenstand unserer Erkenntnis sagen*

Hejdánek: To, co můžeme říci o stromu jakožto předmětu našeho poznání

Jiný hlas: *ist nur das, was uns in der Erfahrung dieses Baumes gegeben ist.*

Hejdánek: je jenom to, co je nám dáno v té zkušenosti *in der Erfahrung des* tohoto stromu. Moment... *gegeben ist.* Já to sice jazykově rozumím, ale věcně.

Jiný hlas: *Also ich habe Erfahrung eines Sehens, doch ich habe keine Erfahrung des Baums.*

Hejdánek: Takže já mám zkušenost vidění, ale nemám přece žádnou zkušenost toho stromu.

Jiný hlas: *Gut, gute Bemerkung von dir. Aber Husserl wird dieses Problem so lösen, dass er sagt: was ich in meiner inneren Wahrnehmung meines Baumwahrnehmens, was mir darin gegeben ist, das sind nicht nur die Wahrnehmungscharaktere, wie er es nennt, sondern auch das Objekt. Das ist zugleich dann mitgegeben. Das ist das Noema, wie er das später nennt.*

Hejdánek: Tak, já jsem namítl, že přece pokud mám nějakou zkušenost při vidění stromu, tak jsou to dvě věci: buď zkušenost toho vidění, a nemám žádnou zkušenost toho stromu. On se toho chopí a říká: pro Husserla je to tak, že ta zkušenost toho mého vidění stromu v sobě vposledu zahrnuje také ten strom jakožto předmět, jakožto noema. Což není ovšem strom o sobě.

Jiný hlas: *Aber das ist nicht, sagt unser Kollege, nicht aber der Baum an sich. Nein, genau. Also: diese Vorlesungen werden darauf hinausgehen, dass das Problem, so wie es anfangs gestellt wurde: „Wie kann meine Erkenntnis den Gegenstand an sich treffen?“, dass diese Fragestellung verlassen wird. Denn das ist eine falsche Fragestellung.*

Hejdánek: Ale to není, jak říká náš kolega, strom *an sich*. Ne, přesně tak. Nakonec ty přednášky vyústí v to, že ta prvopočáteční otázka, jak může poznání postihnout ten strom *an sich* nebo jakýkoliv předmět, je, jak se později ukáže, falešná otázka. Je opuštěna a celé fenomenologické zkoumání jde jiným směrem.

Jiný hlas: *Ein besseres Beispiel vielleicht als Bäume...*

Hejdánek: Možná lepší příklad než stromy...

Jiný hlas: *wäre der Begriff Transzendenz, wie wir es schon besprochen haben.*

Hejdánek: by byl pojem transcendence, o kterém jsme už mluvili.

Jiný hlas: *Und wurde gesagt, dass das die unbegründete Voraussetzung wäre.*

Hejdánek: On už o tom mluvil dřív, že to je ta nezdůvodněná předpokládaná transcendence.

Jiný hlas: *Die unbegründete Voraussetzung in der Tat des Baums an sich...*

Hejdánek: Moje nezdůvodněná předpokládaná transcendence toho stromu o sobě, nebo předpoklad o sobě.

Jiný hlas: *Also die unbegründete Voraussetzung in unserer Diskussion hier gerade ist die Vorstellung eines Baums an sich.*

Hejdánek: Nezdůvodněný předpoklad v naší diskusi teď byla právě představa stromu o sobě.

Jiný hlas: *Ja, das kann man auch sagen. Und Beispiele, womit Husserl selber dann gerne arbeitet, sind aus dem Bereich der Metaphysik genommen, also zum Beispiel Gott.*

Hejdánek: Ano, to se dá také říci. A příklady, se kterými rád pracuje sám Husserl, jsou vzaty z oblasti metafyziky, kupříkladu Bůh.

Jiný hlas: *Man kann über Gott an sich nichts wissen und aussagen.*

Hejdánek: O Bohu jako o sobě nemůžeme vůbec nic vědět.

Jiný hlas: *Nur mit Melanchthon, deine Beneficia... das wäre etwas als sehr theologisch.*

Hejdánek: Jenom s Melanchthonem... to už je zase příliš teologické.

Jiný hlas: *Und jedermann, der also über Gott an sich Aussagen macht, der spekuliert in einer unbegründeten Weise.*

Hejdánek: A každý, kdo o Bohu o sobě něco vypovídá, spekuluje nezdůvodněným způsobem.

Jiný hlas: *In diesem Sinne ist Husserl völlig mit Kant einverstanden.*

Hejdánek: V této věci je Husserl zcela srozuměn s Kantem.

Jiný hlas: *Nun wir waren, um jetzt wieder den Faden aufzunehmen, wir waren also bei dem Begriffspaar Immanenz – Transzendenz.*

Hejdánek: Tak jsme teď u toho pojmového páru imanence a transcendence.

Jiný hlas: *Immanenz heißt nun mehr nicht einfach das, was in dem Bewusstsein wie in einer Schachtel drin ist...*

Hejdánek: Imanence teď není to, co by bylo ve vědomí jako v nějaké skřínce...

Jiný hlas: *sondern das, was selbstgegeben ist.*

Hejdánek: nýbrž to, co je samodanost ve vědomí.

Jiný hlas: *Und selbstgegeben darf all das heißen, was einer cartesianischen Zweifelsbetrachtung bestandhat.*

Hejdánek: A to, co je samodanost – ten pojem se tam bude objevovat stále, *Selbstgegebenheit* nebo *selbstgegeben*, tak já to překládám trochu česky, je to samodanost – to všechno má svou paralelu nebo dá se to spojit s tím, co v Descartově konceptu je tím, co obstálo navzdory vší pochybnosti a je tedy přijímáno s apodiktickou evidencí.

Jiný hlas: *Zum Stichwort „selbstgegeben“ noch eine kleine Erklärung. Dieses Wort lässt sich am besten verstehen in Zusammenhang mit Husserls Wahrnehmungstheorie.*

Hejdánek: K té samodanosti ještě vysvětlení malé. Tomuto slovu se dá nejlépe porozumět v souvislosti s Husserlovou teorií vnímání.

Jiný hlas: *Bei Husserl kann man die Bewusstseinsweise der Wahrnehmung von der der Bezeichnung unterscheiden.*

Hejdánek: U Husserla se dá odlišit způsob vědomí vnímání od způsobu označování... Moment, to jsem úplně vypadl. Ještě jednou.

Jiný hlas: *Es gibt zwei Bewusstseinsweisen: Einmal der Wahrnehmung und die andere der Bezeichnung oder der Signifikation.*

Hejdánek: Existují dva způsoby, jak vědomí funguje: první je vnímání a druhá je označování neboli signifikace.

Jiný hlas: *Zuerst einmal die Bezeichnung, die Signifikation.*

Hejdánek: Signifikace nebo označování.

Jiný hlas: *Wenn ich zum Beispiel, ich bin ein Automobilist, ich fahre mit meinem Auto und sehe ein Schild: Prag 30 Kilometer.*

Hejdánek: Jsem automobilista, jedu autem a vidím značku: Praha 30 kilometrů.

Jiný hlas: *Wenn ich dieses Schild da sehe, dann vernehme, dann erfahre ich etwas über Prag.*

Hejdánek: Když se podívám na tu značku, tak vidím něco, dovídám se něco o Praze.

Jiný hlas: *Aber es wird nur auf Prag hingewiesen, es ist nicht Prag selbst, das mir da gegeben ist.*

Hejdánek: Ale to není Praha samotná, není mi dána Praha samotná, nýbrž je na Prahu jenom poukázáno.

Jiný hlas: *Prag ist mir sozusagen erst selbstgegeben, wenn ich 30 Kilometer weiter bin.*

Hejdánek: Praha je mi dána jako taková teprve po těch 30 kilometrech.

Jiný hlas: *Dann, wenn ich also in Prag bin, dann habe ich nicht ein signifikatives Bewusstsein von Prag, sondern ich habe ein perzeptives Bewusstsein von Prag.*

Hejdánek: Pak, když jsem v Praze, tak nemám signifikativní poznání o Praze, nýbrž mám perceptivní vnímání.

Jiný hlas: *Und für Husserl ist das also ein, ja, ein Unterschied zwischen zwei Bewusstseinsweisen.*

Hejdánek: A pro Husserla jsou to dva, ten rozdíl mezi dvojím stavem vědomí.

Jiný hlas: *Ich bin mir im letzten Falle die Sache als selbst da, als selbst gegeben bewusst.*

Hejdánek: Jsem si vědom této, toho sebedané, té věci jako dané, jako přímo dané.

Jiný hlas: *Diese Selbstgegebenheit ist für ihn oder soll für ihn die Grundlage aller unbezweifelbaren Erkenntnis sein.*

Hejdánek: Samota, tato samodanost, je úplným základem všech těch věcí, které jsou bez jakýchkoliv

pochyb dány.

Jiný hlas: *Also, Phänomenologie kann nie auf signifikativem Bewusstsein basieren.*

Hejdánek: A fenomenologie nemůže bazírovat na tom signifikativním.

Jiný hlas: *Sondern muss immer auf einer, ja, nicht perzeptiv im beschränkten Sinne, sondern intuitiven Grundlage.*

Hejdánek: Nýbrž na tom, ne na signifikativním, nýbrž na tom, říká intuitivním, nikoli perzeptivním, jenom v tom omezeném slova smyslu, v tom nazíraném.

Názorné. No, no.

Jiný hlas: *Anschaulich, ne, angeschaut. Anschaulich. Nun, ich weiß nicht, was Sie beiden dafür eine Kontroverse aus..., aber ich will noch dies dazu sagen: Ich mache hier den Übergang von perzeptiv zu intuitiv, das Wort intuitiv ist etwas breiter als das Wort perzeptiv.*

Hejdánek: No, přecházíte od toho perzeptivního k intuitivnímu, intuitivní je o něco širší než perzeptivní.

Jiný hlas: *Weil es auch das Phantasiebewusstsein...*

Hejdánek: Protože to intuitivní poznání do sebe zahrnuje i poznání fantazie.

Jiný hlas: *Also auch die Phantasie ist ein anschauliches Bewusstsein, intuitives Bewusstsein.*

Hejdánek: I fantazie je nazírající vědomí, intuitivní povahy.

Jiný hlas: *Und also Phänomenologie kann entweder auf Wahrgenommenem oder auf Phantasiertem beruhen.*

Hejdánek: A tak fenomenologie může spočívat buď na tom vnímaném, rozumí se intuitivně vnímaném, anebo na tom fantazijním také, intuitivním.

Jiný hlas: *Und sogar ist die Phantasie für Husserl eigentlich noch wichtiger als die Wahrnehmung.*

Hejdánek: A v jistém smyslu je dokonce fantazie pro Husserla důležitější než to vnímání.

Jiný hlas: *Ich glaube, wir sollten hier, um dich ein bisschen zu prüfen... oder um mich ein bisschen zu prüfen... eine Pause.*

Hejdánek: Teď bychom si snad měli odpočinout, buď aby on mě nebo já jeho... pauzu.

Jiný hlas: *Ja, ja, ich denke also hier haben wir in etwa die erste Stufe der phänomenologischen Betrachtung so ein bisschen erörtert, die negative Seite der phänomenologischen Reduktion also betrachtet und jetzt werden wir nach der Pause dann weitergehen mit der zweiten.*

Den dritten Absatz, ja? Ich lese also, das ist dieser Satz: Das Sein der cogitatio, des Erlebnisses, während des Erlebens und in schlichter Reflexion darauf, ist unzweifelhaft. Also meine Frage ist, da haben Sie um zwei Sein. Das erste Sein ist Sein der cogitatio, des Erlebnisses. Und das andere Sein ist das Sein in schlichter Reflexion darauf. Es gibt doch einen Unterschied zwischen der direkten cogitatio, also des Erlebnisses, und der schlichten Reflexion darauf. Es sind zwei Akte, zwei Akte. Meine Frage ist, ob das Sein dieser zwei Akten dasselbe ist. Ja.

Hejdánek: Vy se tedy ptáte, jde tam o dva akty, o každém z nich tady Husserl říká, že je spojuje pojmem bytí. Vy se ptáte, jestli bytí obou těchto aktů je totožné, jestli se to nezdvojí.

Jiný hlas: *Nun, da hast du wirklich den Achillesfersen der ganzen Phänomenologie getroffen, denke ich. Tatsächlich ist es so, dass Husserl davon ausgeht, dass das Erleben in der inneren Wahrnehmung selbstgegeben ist. Das drückte er mit diesem Satz auch aus. Aber du hast Recht, dass man dabei große Fragezeichen stellen kann, und das ist von anderen philosophischen Strömungen tatsächlich auch geschehen. Zum Beispiel in der englischen Philosophie, ich muss hier an das Beispiel von Gilbert Ryle denken, in seinem bekannten Buch The Concept of Mind. Ryle führt aus, dass sobald es auf irgendeine Reflexion auf das unmittelbare Erleben kommt, ist auch schon ein Moment des Bezweifelbaren im Spiel. Also unbezweifelbar ist das Erleben, während ich erlebe, aber sobald ich auch nur im geringsten Maße darauf reflektiere, tritt die Möglichkeit des Zweifels ein. Also für Ryle geht der kartesianische Satz cogito, ergo sum, dieser Satz trifft nur zu auf das momentane Erleben. Und es ist bezeichnend, dass Husserl in seinem Begriff der Reflexion das Problem der zeitlichen Distanz zwischen dem Erleben und der Reflexion einfach unterschlägt.*

Hejdánek: Teď jste se trefil do Achillovy paty fenomenologie. Skutečně je to tak, že Husserl vychází odtud, že totiž danost nebo samodanost, ten prožitek v rámci toho vnímání, to vyjadřuje právě touto větou také, ale máte pravdu v tom, že tam možno postavit veliký otazník. A to se také děje v ostatních filosofických proudech.

Například v anglické filosofii, zde myslím na Gilberta Ryla v jeho známé knize *The Concept of Mind*, *Pojem myslí* nebo *ducha*. Ryle vyvozuje, že jakmile dochází k nějakému reflexivnímu aktu vědomí, už se tam dostává do hry moment pochybnosti, možnosti pochybnosti. Naprosto nepochybné je to prožívání, ten prožitek právě v tom průběhu toho prožívání, ale jakmile já jenom v té nejmenší míře na tento prožitek reflektuji, vstoupí tu ta možnost pochyb.

A pro Ryla tato kartesiánská věta *cogito, ergo sum*, myslím, tudíž jsem, tato věta přísluší nebo platí, pokud se týká toho právě aktuálního, momentálního prožívání. A je příznačné, že Husserl v jeho pojmu reflexe problém časové distance mezi prožíváním a reflexí jednoduše přehlíží.

Jiný hlas: *Nun hat Husserl natürlich diese Schwierigkeit auch selber gesehen und versucht zu lösen.*

Hejdánek: Samozřejmě Husserl viděl tuto potíž a snažil se ji také řešit.

Jiný hlas: *Es führt vielleicht in diesem Zusammenhang zu weit zu zeigen, wie er das tut, aber meine Vermutung ist und auch meine Behauptung, meine These wäre, dass ihm diese Lösung doch nie ganz gelungen ist.*

Hejdánek: Zabralo by nás příliš daleko, kdybychom zkoumali, jak to dělá, ale moje teze je, že se mu to řešení úplně nepodařilo.

Jiný hlas: *Also hier liegt tatsächlich ein Achillesvers der Phänomenologie. Die letzte Grundlage, die letzte intuitive Grundlage alles Erkennens, die auf Husserl hinaus will, dürfte eben an diesem Punkt scheitern.*

Hejdánek: Vlastně základ všeho intuitivního by mohl ztroskotat právě na tomto bodu. Tady jde o ty dva akty, prožitek a reflexi. Tady to vypadá, že obojí je *unzweifelhaft*, bezpochyby.

Jiný hlas: *Nun, zum Schluss dieser Ausführung doch noch vielleicht etwas zur Verteidigung Husserls.*

Hejdánek: Ještě na konec by se dalo něco říct k obhajobě Husserlově.

Jiný hlas: *Husserl hat seinen Begriff der inneren Wahrnehmung von Brentano übernommen.*

Hejdánek: Převzal Husserl ten svůj pojem vnitřního vnímání od Brentana.

Jiný hlas: *Und Brentano war ein Philosoph, der auch stark in der Scholastik ausgebildet war. Er war auch Priester gewesen, dieser Brentano.*

Hejdánek: A Brentano byl filosof, který byl velmi silně vyškolen v scholastice. Brentano byl také knězem.

Jiný hlas: *Und innerhalb der scholastischen Philosophie ist es so...*

Hejdánek: V rámci scholastické filosofie je to tak...

--- (1988-01-08 Hendrik Adriaanse - Husserl (2) [v popisku 8. 1. 1987]_Kaz a_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: Máme, že totiž vnímání a vědomí toho vnímání *in eins fallen*, v jedno do sebe zapadat musí v tomto textu.

Also, wenn ich – das sind so die Beispiele die Brentano – wenn ich diese Tasse wahrnehme... příklad u Brentana, když vnímám tento šálek... das ist eine äußere Wahrnehmung... to je vnější vnímání. Dann bin ich mir zugleich bewusst, dass ich diese Tasse wahrnehme... a jsem si současně vědom také toho, že vnímám. Das ist die innere Wahrnehmung... a toto je vnitřní vnímání. Und so ist die innere Wahrnehmung... a také vnímání v něm... v něm by asi jazykově čistší bylo říct: v něm. Und so gibt es doch eine gewisse Unmittelbarkeit der inneren Wahrnehmung, die dieses Problem der zeitlichen Distanz zwischen dem Erleben und der Reflexion sozusagen ausschaltet.

A tady na základě tohoto vnitřního vnímání je možno překlenout ten časový rozdíl mezi prožitkem vjemu šálku a vzápětí následující reflexí. *Das hat Husserl also auch übernommen. Also diese scholastische oder etwas breiter gesagt diese mittelalterliche und auch noch bei Descartes vorfindbare Idee einer unmittelbaren Gegebenheit der inneren Wahrnehmung, die finden wir auch bei Husserl.* Tuto od středověka, scholastickou, dokonce se i u Descarta vyskytující tradici, že v jedno upadá vjem a reflexe vjemu, to převzal Husserl od Brentana. *Und darauf baut er auch seine phänomenologische Methode der*

Introspektion. A na tom buduje svou fenomenologickou metodu introspekce.

Jiný hlas: K tomuhle, ten konec věty, že ty *cogitationes* jsou ty první absolutní danosti, to je v souvislosti s tou samodaností, o které hovořil?

Jiný hlas: Jistě, jistě.

Jiný hlas: Může to říct znovu, co tou daností míní? Jak jsou ty první absolutní danosti v souvislosti s tím?

Jiný hlas: *Also, nun anschließend auf den Schluss des Satzes: die cogitationes sind die ersten absoluten Gegebenheiten. Was wird also in diesem Zusammenhang durch die absolute Gegebenheit gemeint? Und das Problem ist der Plural? Gegebenheiten?*

Nein, die Gegebenheit.

Absolute Gegebenheit wird nach dem Muster Descartes' als die Gegebenheit charakterisiert, die das Zweifelsexperiment besteht. Po vzoru Descartesově je charakterizována danost, která ob stojí, jestliže vůči ní uplatníme experiment pochybování. *Also absolut gegeben ist das, an dem ich nicht sinnvoll zweifeln kann.* Absolutně dané je to, o čem nemohu smysluplně pochybovat. *Und bei Descartes war das der Zweifel selber, wie Sie wissen. Der Zweifel selber.* Samopochybování je naprosto nepochybné. *Ich kann nicht zweifeln an meinem Zweifel, wenn ich eben zweifle.* Nemohu pochybovat o svém pochybování, když pochybuji. *Und wenn ich zweifle, dann denke ich, denn Zweifel ist eine Art des Denkens.* Když pochybuji, tak myslím, neboť pochybování je druhem myšlení. *Also ist sicher, dass ich denke. Das Denken ist* v tomto smyslu, tudíž ten závěr *cogito ergo sum.*

Und so etwa geht es bei Husserl auch. Er überwindet also den Skeptizismus, von dem die Rede war auf der ersten Seite, durch eine Erkenntniskritik, die auf das unbezweifelbare Fundament stößt. A tak podobně je tomu u Husserla. Překonává skepticismus, o kterém byla řeč na první stránce, teorií poznání, která klade neotřesitelný nebo mimo jakoukoli pochybnost daný základ. *Und das unbezweifelbare Fundament, das nennt er dann diese absolute Gegebenheit.* A tím základem, který je mimo jakoukoli pochybnost, to je absolutní danost. *Und noch einmal, als absolut gegeben kann bei Husserl nur das Selbstgegebene, also das intuitiv Gegebene gelten.* A to absolutně dané může být jenom to samodané, to jest intuitivně dané.

Jiný hlas: A proč je tam ty první absolutní danosti? Má to „první“ tam ještě nějaký význam vůči nějakým druhým absolutním danostem?

Jiný hlas: Tím se teprve otevírá ohromná oblast zkoumání. Když máme takto zajištěnou půdu, teprve potom přichází přiměřená, odpovídající, absolutně platná možnost zkoumání dalších souvislostí. *Also die Frage ist, warum spricht man da von den ersten absoluten Gegebenheiten, als ob noch andere hinzukämen?*

Nun, wir sind hier ja auch erst bei der ersten Stufe der phänomenologischen Besinnung. Jsme tady teprve u prvního fenomenologického stupně. *Und die anderen werden kommen. Es werden noch zwei weitere Entdeckungen hinzugefügt werden, zwei weitere Bereiche der unbezweifelbaren Gegebenheit werden noch hinzugefügt werden.* A další přijdou. Ještě dvě další odkrytí nebo dva další objevy a další dvě oblasti přijdou. *Zwei weitere Bereiche der unbezweifelbaren Gegebenheit werden noch hinzugefügt werden. Einmal: es bleibt nicht bei den cogitationes als inzidentelle, partikulare Bewusstseinsvorgänge.* Především nezůstaneme jenom u *cogitationes*, které jsou náhodné, jednotlivé. *Sondern es sind auch allgemeine Erkenntnisse über die cogitationes möglich.* Jsou také totiž i obecné poznatky možné. *Das ist die phänomenologische Betrachtung zweiter Stufe.* To je druhý stupeň fenomenologického zkoumání. *Und dann, und das ist eigentlich ganz besonders wichtig, wir werden sehen in der dritten Stufe der phänomenologischen Betrachtung, dass sich der Begriff der cogitatio in einer sozusagen subjektiven und einer objektiven Seite differenziert.* A pak, to je nejdůležitější, na třetím stupni fenomenologického zkoumání se pojem *cogitatio* bude rozdělovat na subjektivní a objektivní stránku. *Man hat das cogitare als Akt, und man hat das cogitatum als Gegenstand.* Máme sice *cogitare* jako akt a máme také *cogitatum* jakožto předmět. *Und die Termini, die Husserl später, nicht hier, aber später dafür einführen wird, sind Noesis und Noema.* A termíny, které později, ne zde, pro toto rozlišení uvede, jsou právě *noesis* a *noema*.

Also noesis ist das gleichsam subjektive und noema das gleichsam objektive Moment der cogitatio. Noesis jako subjektivní moment, noema jako objektivní moment cogitatio. Und dabei cogitationes sind nicht nur als Denkakte, sondern auch als Fantasieakte und so weiter. Das kann allerhand sein.

Vorstellungen, Erinnerung... nejenom vnímání, ale také vzpomínka a fantazie. Představy, vzpomínky, nejenom vnímání, ale i vzpomínka a fantazie.

Jiný hlas: a když tady hovoříme o těch *cogitationes* nebo *cogitationes*, musíte si také uvědomit, že to může být vzpomínka, uchovávání těch minulých, nebo i aktů fantazie, těch budoucích představ.

Hejdánek: Mohl bych se dotázat, jestli se to týká zase ještě té teze, že jsou první absolutní daností? Jestli tady ta první danost není mnohem spíš ten strom, o kterém jste mluvil jako o nezduvodnitelném předpokladu. Protože ten strom tady byl dřív jakožto danost než to *cogitatio*, které se k němu vztahuje.

Jiný hlas: Jenže ten strom nám nemůže být dán přímo. To *cogitatio* podle Husserla...

Hejdánek: Pozor, když řeknete o tom stromu, že tu byl předtím, tak myslíte, že byl dán strom jakožto strom mimo nás, ne v tomto smyslu dán. Ta danost, o které se tu mluví, je danost toho vnímání.

Jiný hlas: Já jsem tady tohleto teda ještě myslel vlastně v souvislosti s tou redukcí, že on když mluví o té redukcí, tak on při té redukcí vlastně odhlíží od toho okolního světa.

Hejdánek: Ne od jeho bytí. To je rozdíl.

Jiný hlas: A nejenom od okolního, poněvadž on právě kritizuje Descarta a odhlíží taky od toho já, který teda toto... No a mně se zdá, jestli to ve skutečnosti jako není naopak, že nejdříve je ten okolní svět a to jeho já, a pak teprve jeho *cogitatio*. Což byla moje námitka proti tomu, že on říká, že první danosti jsou ty *cogitatio*.

Hejdánek: Jenže ty řekneš „co když to třeba je jinak“ a on ti řekne „a co když třeba jo“ a jsou tady pochybnosti a z těch pochybností není cesta ven, leč ta, kterou on ukazuje. Říká: *Also, das war nun doch ein Versuch, die Gegebenheit zu retten, in dem Sinne, dass die Gegebenheit nun nicht mit den außerhalb des Bewusstseins sich befindenden Gegenständen zu retten, also doch ob die Gegenstände außerhalb unseres Bewusstseins nicht zeitlich auch und sachlich diejenige sind, die gegeben sind und nicht also erst nachträglich in unserem Bewusstsein, ja? Und da sagte Ladislav: No jo, ale proti tomu může právě ten dohad obstat, že tady je pochybnost. In dem Moment sind wir also in dieser Problematik.*

Přesně to, co jsi teď řekl, s čím souhlasím. Že tomu můžeš jakoby namítnout: No jo, ale já mám o tom pochybnosti. Jakmile se ta pochybnost vyskytne, tak se musíme stáhnout na jakési jiné pole, které není dáno těmito pochybnostmi.

Jiný hlas: Když tady právě v tomto momentu se může namítnout, že to je solipsismus.

Hejdánek: To on tam má, v těch přednáškách má tu výtku solipsismu. A tomu se chce vyhnout. A právě to, co podniká, je, aby nespádl do solipsismu. *Und er möchte sich natürlich aus seiner Sicht nicht identifizieren mit diesem Solipsismus. Vielleicht kann ich noch etwas dazu sagen auch. Das ganze Ergebnis, das ganze erkenntnistheoretische Ergebnis dieses Büchleins lässt sich vielleicht in diesem sehr bescheidenen Satz zusammenfassen: Dass der Gegenstand der Erkenntnis nicht an sich ist.* Předmět poznání není sám o sobě. *Und dass es ein Missverständnis ist zu denken, dass Erkenntnis eine Beziehung zu an-sich-seienden Gegenständen ausmache.* A že to je nepochopení, omyl, domnívat se, že poznání sjednává nebo je založeno na vztahu k předmětům, které jsou samy o sobě.

Mit der Verneinung des An-sich-seins ist jedoch nicht gemeint, dass alles Äußerliche, alle Gegenstände der äußeren Wahrnehmung irgendwie im Bewusstsein wären. Tím, že popřeme to, že by bylo možné poznání věcí o sobě, tím není řečeno, že by všechny předměty našeho vnějšího vnímání byly jenom v našem vědomí. *Oder dass sie nur Einbildungen wären.* Nebo jenom, že by to byly jakési představování, tedy prázdné nebo *Einbildung* znamená, že bychom si je jenom domýšleli.

Aber wenn man etwas von einem Gegenstand wissen und behaupten will, so ist das nur möglich aufgrund der Beziehung des Bewusstseins zu diesem Gegenstand. Also Bewusstsein ist von vornherein im Spiel. Chceme-li něco vědět o předmětu a tvrdit o něm něco, tak je to možné na základě vztahu našeho vědomí k tomu předmětu. Vědomí je od prvního okamžiku. *Sonst ist keine Erfahrung möglich und ist*

*auch keine Erkenntnis möglich. Jinak není možná žádná zkušenost a není možné žádné poznání. Man kann es auch vielleicht etwas anders sagen: Gegenstände sind immer Gegenstände der Erkenntnis. Můžeme to samozřejmě říci i trochu jinak: Předměty jsou vždycky předměty poznání. Tomu se říká subjektivismus. A proti tomu jsou někteří jeho žáci jako naladěni, chtějí to nějak překonat a tak dále. Co náš host milý teď neřekl, je, že sice to není výmysl nějaké, nějaká *Einbildung*, domněnka, přelud, ale ty předměty jsou konstituovány vědomím. *Die Gegenstände sind konstituiert. Also für uns, die es nicht schlucken wollen, gibt es noch einen Unterschied zwischen den intentionalen Gegenständen, die wirklich durch das Bewusstsein konstituiert werden und den realen Gegenständen, von denen Husserl nichts wissen will. Und doch das Wichtigste für uns ist, dass unsere intentionalen Gegenstände gewissermaßen den realen entsprechen. Aber natürlich, das ist überhaupt etwas anderes als Husserl sagt.**

Prostě co nám tam host už neřekl, že jo, že to je konstituováno vědomím. A že samozřejmě pro nás, kteří to nehodláme spolknout celý – na rozdíl třeba od některých filosofů, kteří to ochotně spolknou – tak ještě pořád chceme udržet rozdíl mezi intenzionálním předmětem, který je samozřejmě konstituován vědomím nebo myšlením, je nám přímo konstruován, je to konstrukt, a na druhé straně mezi reálným – což je blbé slovo, poněvadž reálné je i člověk a to není *res*, že jo, ale to už je taková ta zavedená tradice, nesmíme na tom moc bazírovat, lépe by bylo „skutečným“.

A celý problém poznání, ten rozhodující problém, je, aby ty naše intenzionální předměty byly vymyšleny tak, aby co nejlépe odpovídaly těm reálným. O což se třeba snaží taxonomie v biologii, botanice a tak dál. Je evidentní, že když se má popsat nějaká nová varieta nebo třeba i druh, no tak se to musí udělat tak, aby to odpovídalo tomu, co potkáme někde, a že k tomu setkání potřebujeme sebe, no to je triviální a zdůrazňovat to a dělat z toho filosofii nějakou zvláštní, to je absurdní.

Jiný hlas: *Das stimmt, das ist ganz in Ordnung. Das Letzte habe ich natürlich nicht verstanden.*

To souhlasí, to je v pořádku. Tomu poslednímu jsem ovšem nerozuměl.

Es ist so, dass es bei dem frühen Husserl, also sagen wir dem Husserl der Logischen Untersuchungen...

U raného Husserla, řekněme u Husserla *Logických zkoumání...*

...tatsächlich einen Unterschied gibt zwischen dem intentionalen Gegenstand und dem realen.

...vskutku existuje rozdíl mezi intenzionálním předmětem a reálným.

Und der Kunstgriff, mit dem er seine Phänomenologie einführt und durchführt, besteht tatsächlich darin, dass er sich auf den intentionalen Gegenstand konzentriert und den realen Gegenstand einfach außen vor lässt.

A ten grif, kterým začíná ustavovat svou fenomenologii, spočívá v tom, že se začíná soustřeďovat na ten intenzionální předmět a ten reálný si ponechává stranou.

Und das hängt wieder mit dieser Auffassung der Immanenz zusammen, über die wir vor der Pause gesprochen haben.

To souvisí s tím pojetím imanence, o které jsme hovořili před přestávkou.

Absolut gegeben ist nur das, was im Bewusstsein ist.

Absolutně dané je jen to, co je ve vědomí.

Und das Im-Bewusstsein-sein ist dann also räumlich aufgefasst, was also im Receptaculum des Bewusstseins drin ist. Das ist absolut gegeben.

A to bytí ve vědomí je pochopeno jako prostorové, jako taková schránka, v níž je to uloženo.

Moment, moment. To je to ranější pojetí.

Aber wenn nun – und dafür ist diese Schrift eben ganz wichtig – dieser Begriff der Immanenz kritisiert und verändert wird...

Ale nyní, a proto je důležitá tato knížka, jakmile je tento pojem imanence kritizován a změněn...

...dann wird auch der Weg frei dafür, dass diese Unterscheidung zwischen dem intentionalen und dem realen Gegenstand aufgegeben wird.

...tím se uvolňuje cesta pro to, aby se upustilo od toho rozlišení mezi intenzionálním a reálným předmětem.

Also der Gegenstand, auf den ich mit meiner Wahrnehmung gerichtet bin, also etwa diese Tasse...

Tedy ten předmět, na který jsem zaměřen svým vnímáním, tady třeba ten šálek...

...das ist der intentionale Gegenstand und zugleich auch der reale.

...to je intenzionální předmět a současně reálný předmět.

Das ist der Standpunkt des späteren Husserl.

To je stanovisko pozdějšího Husserla.

Also die ganze – und darin besteht die Veränderung seiner Phänomenologie – der ganze Bereich dessen, was wir die Realität nennen, wird in die phänomenologische Sphäre hineingenommen.

V tom spočívá změna jeho fenomenologie, celá oblast toho, co my nazýváme realitou, je vtažena do fenomenologické sféry.

Alles, was uns gegeben ist, ist in dem Sinne Phänomen.

Vše, co je nám dáno, je v tom smyslu fenomén.

Und beim späteren Husserl ist es dann sogar noch so, dass er erneut von dem Ansichsein der Dinge spricht.

A u pozdějšího Husserla je to dokonce tak, že znovu může hovořit o bytí věci o sobě.

Ansich bedeutet hier dann nicht mehr eine metaphysische Transzendenz...

Ansich, tedy to „o sobě“, tu neznamená metafyzickou transcendenci, předmět o sobě...

...sondern ein Charakter etwa der Gegenstände der äußeren Wahrnehmung.

...nýbrž charakter předmětů vnějšího vnímání.

Ist das klar? Es ist schwierig, aber man kann diese Sachen nur ein bisschen sich klarmachen, wenn man sich vergegenwärtigt, dass Husserl nicht immer gleich darüber gedacht hat, sondern selber eine ganze Entwicklung durchlaufen hat.

Je to jasné? Je to obtížné, ale ty věci si můžeme ujasnit jen tehdy, když si uvědomíme, že to je vývoj, že Husserl nemluvil o těch věcech vždycky stejně.

Darf ich eine Bemerkung doch noch einfügen? Eigentlich schon in den Logischen Untersuchungen, wenn nicht noch früher, kritisiert Husserl die Brentanosche Konzeption der Immanenz und sagt, dass der intentionale Gegenstand eigentlich nicht immanent ist, wie Brentano es ausdrückt. Also es geht noch davor. Sehr interessant ist, dass in den Kartesischen Meditationen er wieder über immanenten Gegenstand spricht. Das ist ein bisschen eine kuriose Entwicklung.

Říkáte dvě věci. Jednak, že to není teprve v tomto spisu, že už v *Logických zkoumáních* kritizuje Husserl Brentanovo pojetí takzvaného imanentního předmětu a říká, že intenzionální předmět není imanentní, protože intenzionální předmět není součástí toho mínění. Tam právě už je začátek rozdělení toho aktu mínění a předmětu mínění.

Hejdánek: Že kupodivu v *Kartesiánských meditacích* znovu zavádí ten kdysi kritizovaný termín *imanentního předmětu*. Což je takové neprůhledné, proč to dělá, aniž to veřejně odvolá, prostě o tom znovu mluví. A druhá věc je, že sice odpovídá na to, jestli je to jasné – jasné to je, jak se to řekne, ale když to člověk domejšlí, chce vědět, co se tím míní, tak to samozřejmě okamžitě začíná být nejasné. Chtěl jsem to ukázat, asi jsem to udělal dost blbě na tom šálku čaje. Totiž jestliže ten šálek čaje, který tady ukážu, je zároveň intencionální předmět a zároveň reálný předmět, že, tak teď vzniká otázka, co je tady ten jev. Jestliže to ztotožním, ten jev, s tím intencionálním nebo reálným předmětem, pak vzniká otázka, jak může jev, to jest to, jak se mi něco jeví, být předmětem? Leda v reflexi, ale samotný jev, to je, jak se mi něco jeví, čili předmětem je tam to něco, co se mi jeví. Když to ale rozdělím, že, a řeknu, že prostě jev je něco jiného než ten intencionální předmět a reálný předmět, tak mám tady tři předměty najednou hned nad sebou, že jo. Jednak teda jev hrnku, jednak intencionální předmět hrnku a reálný předmět hrnku. To je naprosto neprůhledné, to není vyjasněno. Čili i když to na začátku vypadalo jasné, že, tak jakmile se to začne domejšlet, tak to začne být nejasné.

Jiný hlas: Čili on se tam odvolává k tomu, že on v podstatě v tom třetím stupni potom, když se to bere jako *phaenomenon*, že jo, tak říká v podstatě: je to to, co se jeví, že jo, ale *phaenomenon* budeme dál

potom nazývat ten jev samotný. Jo, i když normálně pod tím *phaenomenon* míní...

Hejdánek: No, právě tam, to je ta konfuze.

Jiný hlas: *Phaenomenon* se nazývá vlastně to, co se jeví, ale přednostně se tento název používá pro jevení samo.

Hejdánek: Ano, to je konfuze. Nepochybná konfuze. A on se tomu mohl vyhnout, ne že by si toho musel nevšimnout, ale to udělal proto, poněvadž v tom je ten trik, ten kouzelnický trik reflexe.

Jiný hlas: Ich würde gerne auf diese Punkte eingehen, aber wir sollen uns glaube ich ein bisschen überlegen, was wir jetzt tun. Ob wir weitergehen oder ob wir jetzt ein bisschen diskutieren. Gut, erstens, wollen wir das? Zweitens, wenn wir so weitergehen, wie Sie angefangen haben, dann alle vier Tage müssten wir den dem Gedankengang widmen. Ja, also sowieso können wir nicht alles machen, also...

Jiný hlas: Rád bych se k těmto bodům vyjádřil, ale myslím, že bychom si měli trochu rozmyslet, co budeme dělat dál. Zda budeme pokračovat, nebo zda budeme teď trochu diskutovat. Dobrá, zaprvé: chceme to? Zadruhé: pokud budeme pokračovat tak, jak jste začal, museli bychom se po celé čtyři dny věnovat jen tomuto myšlenkovému postupu. Stejně nemůžeme probrat všechno, takže...

Jiný hlas: Erster Punkt, den Sie nannten, also das Verhältnis zu Brentano. Da haben Sie recht.

Jiný hlas: Ten první bod, který jste zmínil, tedy ten vztah k Brentanovi. V tom máte pravdu.

Jiný hlas: Man kann tatsächlich die Idee der Phänomenologie als eine Selbsterklärung im Nachhinein bezeichnen.

Jiný hlas: Lze skutečně fenomenologii pojmut jako sebevysvětlování *ex post*.

Jiný hlas: Was Husserl in den *Logischen Untersuchungen* faktisch schon tat, darüber hat er sich sieben Jahre später in der *Idee der Phänomenologie* im Nachhinein Klarheit verschafft.

Jiný hlas: To, co Husserl v *Logických zkoumáních* fakticky udělal, v tom si chtěl o sedm let později v onom spise učinit jasno.

Jiný hlas: Also er hatte tatsächlich in den *Logischen Untersuchungen* den Begriff der Immanenz, den Brentanoschen Begriff der Immanenz schon preisgegeben.

Jiný hlas: Vzdal se toho pojmu *imanence*, Brentanova pojmu *imanence*.

Jiný hlas: Aber jetzt, jetzt vergegenwärtigt er sich eigentlich, was er selber tut, was er selber getan hat.

Jiný hlas: Ale teď si zpřítomňuje, co vlastně činí, nebo co dokonce sám činil.

Jiný hlas: Er legt sich also hinterher Rechenschaft von seinen eigenen Grundgedanken ab.

Jiný hlas: Skládá si *ex post* účet ze svých vlastních základních myšlenek.

Jiný hlas: Also das zum ersten Punkt, da bin ich also mit Ihnen einverstanden.

Jiný hlas: Tak to k prvnímu bodu, v tom s vámi souhlasím.

Jiný hlas: Aber was den zweiten Punkt betrifft, bin ich nicht mit Ihnen einverstanden.

Jiný hlas: Ale co se týče druhého bodu, tak s vámi nesouhlasím.

Jiný hlas: Ich glaube nicht, dass Husserl einen Trick angewandt hat.

Jiný hlas: Nevěřím, že se dopustil Husserl nějakého triku.

Jiný hlas: Wenn man Husserls spätere Wahrnehmungstheorie betrachtet...

Jiný hlas: Když prozkoumáme Husserlovu pozdější teorii vnímání...

Jiný hlas: Wir verbleiben also bei dem Beispiel dieser Tasse.

Jiný hlas: Zůstaňme u příkladu onoho šálku.

Jiný hlas: Dann ist es so, dass der Gegenstand sich aus im Prinzip unendlich vielen Wahrnehmungsmomenten aufbaut, konstituiert.

Jiný hlas: Tak je tomu vlastně tak, že se z nekonečně mnoha vjemů konstituuje ten šálek, ten vjem právě toho šálku.

Jiný hlas: Für den früheren Husserl war der Gegenstand der äußeren Wahrnehmung sozusagen auf einem Male gegeben.

Jiný hlas: Pro dřívějšího Husserla byl ten vnější vjem toho šálku jaksi dán najednou.

Jiný hlas: Der spätere Husserl hat verstanden, dass Wahrnehmen ein sehr viel komplizierterer Vorgang

ist.

Jiný hlas: Pozdější Husserl si uvědomuje, že vnímání je daleko složitější proces.

Jiný hlas: Zum Beispiel: Ich nehme jetzt diese Tasse von einem gewissen Standpunkt aus wahr.

Jiný hlas: Já se na ten šálek zaměřuji z určitého stanoviště.

Jiný hlas: Ich sehe nur eine Ansicht.

Jiný hlas: Já vnímám nebo vidím jen jednu tvářnost té strany.

Jiný hlas: Ich sehe nur, ja was sehe ich eigentlich, ich sehe nur eine Vorderseite jedenfalls.

Jiný hlas: V každém případě vidím jaksí tu přední stranu.

Jiný hlas: Und die Vorderseite nenne ich Tasse.

Jiný hlas: A šálkem nazývám tu přední stranu.

Jiný hlas: Das ist ein Vorsprung, eine Antizipation eigentlich.

Jiný hlas: Je to vlastně takový skok, taková anticipace šálku jako celku.

Jiný hlas: Wenn ich berechtigt sein würde, die Tasse zu nennen, so müsste ich mehrere Wahrnehmungen tun aus anderen Standpunkten aus.

Jiný hlas: Kdybych chtěl být oprávněn jej nazvat šálkem, pak bych musel vlastně mít víc vjemů z různých stran.

Jiný hlas: Ich müsste rundherum gehen.

Jiný hlas: Musel bych ho obejít.

Jiný hlas: Und so baut sich der Gegenstand Tasse aus verschiedenen Wahrnehmungen auf, die miteinander, wie Husserl das nennt, sich decken.

Jiný hlas: A tak se vlastně buduje ten vjem šálku z různých vjemů, které se navzájem, jak říká Husserl, jaksí kryjí.

Jiný hlas: Also ein Gegenstand ist das Ergebnis im Prinzip unzähliger Wahrnehmungsmomente, *Abschattungen* nennt Husserl das.

Jiný hlas: Tak tedy vlastně vjem šálku je v principu souhrnem bezpočtu takových vjemů, *odstupňování*, jak to nazývá Husserl.

Jiný hlas: Ja, das ist so. Ja.

Jiný hlas: Ano, je to tak.

Jiný hlas: Und wenn Sie jetzt also die Frage stellen: was nehmen wir eigentlich wahr? Sind das Wahrnehmungen oder sind das Dinge?

Jiný hlas: Když se tedy teď zeptáte: co vlastně vnímáme? Jsou to vjemy, nebo jsou to věci?

Jiný hlas: So würde man im Geiste Husserls sagen müssen: weder das eine noch das andere.

Jiný hlas: V duchu Husserlově by se muselo říct: ani to, ani ono.

Jiný hlas: Der Gegenstand baut sich aus *Abschattungen* auf, konstituiert sich für den wahrnehmenden Blick.

Jiný hlas: Předmět se konstituuje, vytváří vlastně na základě těch odstíněných vjemů a konstituuje se pro ten vnímající pohled. Možná v tom právě spočívá to nedorozumění.

Jiný hlas: Der Gegenstand ist nicht noch etwas anderes als das, was sich für den wahrnehmenden Blick aufbaut.

Jiný hlas: Šálek není vlastně nic jiného než ten aktuální vjem o něm, i když v souvislosti výstavby s těmi ostatními vjemami. To jsem tady doplnil.

Jiný hlas: Es ist nicht noch ein anderer Gegenstand da als diesen, den ich wahrnehme.

Jiný hlas: Není tady žádný jiný předmět než ten předmět, který vnímám.

Jiný hlas: Und meinst du, den ich so einseitig in bestimmten Sinne wahrnehme? Nein, den ich in allen Seiten zusammen wahrnehme. Auf einmal? Nein, nicht auf einmal. Wahrnehmen setzt natürlich auch einen gewissen Zeitverlauf voraus. Ich kann nicht auf einmal die Vorderseite und die Rückseite wahrnehmen. Ich muss dann rundherum gehen.

Jiný hlas: A tím myslíte ten, který vnímám takto jednostranně v určitém smyslu? Ne, ten, který vnímám

ve všech stranách dohromady. Najednou? Ne, ne najednou. Vnímání samozřejmě předpokládá určitý časový průběh. Nemohu najednou vnímat přední stranu a zadní stranu, musím jít kolem.

Jiný hlas: Und doch sagst du, das ist eine Tasse.

Jiný hlas: A přesto říkáš, že je to šálek.

Jiný hlas: Ja, ja, gut. Das habe ich erwähnt, um anzudeuten, dass Wahrnehmen im Grunde genommen ein sehr komplizierter Akt ist und dass wir, wenn wir so von Tassen und so sprechen, eigentlich eine ganze Reihe von Wahrnehmungen vorgreifen, antizipieren.

Jiný hlas: Ano, to jsem zmínil, abych naznačil, že vnímání je v zásadě velmi komplikovaný akt a že když mluvíme o šálcích, tak vlastně celou řadu vjemů předjímáme, anticipujeme.

Jiný hlas: Aber das ist aber die Grundfrage, ob wir also... ob es eine Lizenz ist oder ein Usus zwischen den Beobachtern, dass sie diesen Sprung machen, dass sie tatsächlich nicht um die Tasse herumpassieren, sondern auf einmal sagen: das ist die Tasse, trotzdem dass man praktisch nur die Vorderseite sieht.

Jiný hlas: To je ovšem ta základní otázka, zda je to jakási licence, nebo úzus mezi pozorovateli, že dělají tento skok, že skutečně neobcházejí ten šálek, ale najednou řeknou: toto je šálek, přestože vidí prakticky jen tu přední stranu.

Jiný hlas: Diesen Usus, wie du es nennst, den gibt's tatsächlich. Wir alle begnügen uns mit einem einzigen Blick auf etwas und sagen dann sofort: Bücherschrank, nicht wahr, oder Kaffeekanne oder weiß ich was. Aber – und das ist also der Gedanke des späteren Husserl – mit diesen Urteilen, die wir da aussprechen, nehmen wir im Prinzip unendliche Wahrnehmungsreihen vorweg.

Jiný hlas: Tento úzus, jak to nazýváte, ten skutečně existuje. My všichni se spokojujeme s jediným pohledem na něco a říkáme hned: knihovna, nebo kávová konvice a já nevím co všechno. Ale – a to je právě myšlenka pozdního Husserla – s těmito soudy, které tu vyslovujeme, předjímáme v principu nekonečné řady vjemů. Tak s oním skokem s tím, že třeba řekneme, že toto je knihovna nebo šálek, ale pozdní Husserl si byl vědom toho, že vlastně vyslovit takový vjem předpokládá bezpočet ostatních dalších vjemů, které by teprve tu knihovnu nebo ten šálek konstituovaly, a že nás to opravňuje to takto říct jen za předpokladu, že předtím respektujeme ten bezpočet těch ostatních vjemů.

Jiný hlas: Also die Dinge sind uns nur in diesen im Prinzip unendlichen Wahrnehmungsreihen gegeben.

Jiný hlas: Věci jsou nám dány v principu jen v této bezpočetné řadě vjemů.

Jiný hlas: Aber – und das ist eben meine Meinungsverschiedenheit mit Hejdánek – dass es nicht auch noch außerhalb dieser im Prinzip unendlichen Wahrnehmungsreihen sogenannte reale Gegenstände gibt. Das, was sich in diesen Wahrnehmungsverläufen konstituiert, das sind eben die intentionalen Gegenstände und die realen. Und das ist kein Unterschied. Wenn ich nur – ich nehme diese Tasse nun in meiner Erinnerung habe, da habe ich auch die Tasse hier als intentionalen Gegenstand, aber nicht als realen Gegenstand. Also es ist nicht dasselbe. Das sind zwei verschiedene Gegenstände.

Jiný hlas: Ale – a v tom je právě odlišnost od Hejdánka – že kromě této řady bezpočtu vjemů neexistují ještě takzvané reálné předměty. To, co se konstituuje v souhrnu těchto bezpočtů vjemů, to jsou zároveň intencionální předměty i reálné. A v tom není rozdíl. Když mám tento šálek jen ve své vzpomínce, tak tu mám ten šálek také jako intencionální předmět, ale ne jako reálný předmět. Čili jsou to dva rozdílné předměty. Ten ve vzpomínce tady nemám před sebou reálně, a přesto mám před sebou ten intencionální.

Jiný hlas: Ja, natürlich, da haben Sie recht. Aber das ist ein viel kleineres Problem. Natürlich muss man, wenn man so eine Bewußtseinstheorie wie Husserl entwirft, nicht nur der aktuellen Wahrnehmung Rechnung tragen, sondern auch der Erinnerung. Nun, das hat Husserl auch später sehr ausführlich ausgearbeitet. Wichtig dafür war die Entwicklung einer Zeittheorie. Und diese Entwicklung einer Zeittheorie fällt ungefähr zusammen mit dem Zeitpunkt der Vorlesungen k fenomenologii.

Jiný hlas: Ano, samozřejmě, v tom máte pravdu. Ale to je mnohem menší problém. Samozřejmě, když se rozvrhuje taková teorie vědomí jako u Husserla, musíme brát ohled nejen na aktuální vnímání, ale i na vzpomínku. To ostatně Husserl v pozdějším stadiu skutečně velice podrobně rozpracoval. Důležitý pro to

byl vývoj časové teorie, teorie času. A toto rozpracování teorie času časově nějak souvisí i s těmi *Ideami k fenomenologii*.

Jiný hlas: Und das ist nicht zufällig, denn wenn man den Begriff der Konstitution in den Mittelpunkt stellt, dann muss man auch dem Umstand Rechnung tragen, dass diese Konstitution in einem Zeitverlauf zu denken ist. Also Konstitution setzt irgendwie Zeit voraus. Nun, innerhalb einer Zeittheorie kann man den Unterschied zwischen Gegenwart und Vergangenheit Rechnung tragen. Und Erinnerung, so Husserl, setzt dann aktuelle Wahrnehmung voraus, sonst kann es keine Erinnerung geben.

Jiný hlas: A to není náhodné, jestliže do středu postavíme pojem konstituce, pak musíme brát v úvahu i to, že tato konstituce zapadá do určitého časového průběhu. Konstituce předpokládá nějak čas. V rámci teorie času pak můžeme vzít v úvahu rozdíl mezi přítomností a minulostí. A vzpomínka předpokládá aktuální vnímání, jinak by nemohla existovat.

Jiný hlas: *und ein Erinnerungsbewußtsein können wir haben, zum Beispiel ein Erinnerungsbewußtsein von dieser Tasse...*

Hejdánek: vědomí vzpomínky, tedy vzpomínku na tenhle šálek,

Jiný hlas: *...können wir haben, ohne daß die Tasse da ist.*

Hejdánek: a samozřejmě aniž by tu ten šálek byl.

Jiný hlas: *Aber, soweit es nicht eine Erinnerung in der Phantasie ist, denn das gibt es auch...*

Hejdánek: Pokud tedy nejde o vzpomínku ve fantazii, protože i to existuje,

Jiný hlas: *...sondern soweit es eine Erinnerung an ein Wahrgenommenes ist...*

Hejdánek: ale pokud je to vzpomínka na něco, co jsme vnímali,

Jiný hlas: *...ist das Erinnernte ein realer Gegenstand.*

Hejdánek: je to, nač vzpomínáme, reálný předmět.

Jiný hlas: *ist? Nein, das war ein realer Gegenstand!*

Hejdánek: Byl. Byl to reálný předmět.

Jiný hlas: *ist nicht mehr.*

Hejdánek: Už není.

Jiný hlas: *Zum Beispiel, wenn es nicht eine Tasse ist, das ist eigentlich nur ein Halbsein oder Halbseiendes, das ist eigentlich kein echtes Seiendes. Wenn es ein echtes Seiendes ist, zum Beispiel der Hund, der da neben in dem Nebenzimmer ist. Also für mich, wenn ich es in der Phantasie, weil es für mich keine Möglichkeit besteht, daß ich es in einer Erinnerung mache. Ich kenne den Hund nicht länger als ein oder zwei Jahre und er ist älter, also das heißt, ich kann ihm meinen, als er sehr jung war, nur ein kleiner, kleines Hündlein. Es war ein reales Seiendes, besser als Gegenstand. Aber ich habe diesen Gegenstand nicht in meiner Erinnerung, eigentlich auch nicht in meiner Phantasie, ich kann es nur meinen, also nur als intentionalen Gegenstand und noch nicht eigentlich erfüllten Gegenstand.*

--- (1988-01-08 Hendrik Adriaanse – Husserl (2) [v popisku 8. 1. 1987]_Kaz b_cleaned.flac) ---

Hejdánek: ...ist hier, jetzt, für mich, vor mir... dieser *intencionaler* Gegenstand. Aber der reale Gegenstand ist nicht hier und ist nicht auch dort im Nebenzimmer, weil dort im Nebenzimmer ist ein alter Hund. Es war nur ein Gegenstand acht oder zehn, ich weiß nicht, wie viele Jahre... vorher. Also da ist... es ist nicht eine Erinnerung an denselben Gegenstand, weil der junge Hund ein anderer Gegenstand ist als... als der heutige alte. Nur weiß ich, dass es ein... echtes Seiendes ist, nicht als eine Tasse. Also dass es gewachsen ist, dass er gewachsen ist, dass er... immer nicht von mir, sondern von ihm ab, innerlich integritet wird. Also dieser Prozess des Altwerdens muss ich als gegenständlich nicht von mir *konstituiert* verstehen. Ich kann es *ex post konstituieren*, aber ich muss es ernst nehmen und nicht als etwas, was ich direkt aus meinen vorhergehenden oder jetzigen Wahrnehmungen zusammenkleben kann.

Čím jsem to začal... omluvte mě, že se tak dlouho šířím o tom psu. Že tady lépe se to ukáže na psu, který sedí vedle, chudák, a musí tam být zticha na židli, jestli poslouchá. A že to, co se dá tady říct o té šálce, to právě *Husserl* všechno na té karafě a tom demonstroval a správně se to má vždycky překontrolovat na psu. Mám na mysli psa, toho, co je vedle, ale v sedmi týdnech jeho mládí, kdy já ho neznal. Tak mám před

sebou *intencionální předmět*, naprosto určitý *intencionální předmět*, to jest čtrnáctidenní štěně, když toho psa, který sedí vedle. Já to nemůžu navázat ani na žádné své přímé vzpomínky, tím méně na své nějaké reálné vněmy, poněvadž já ho tehdy neznal. Přesto důvodně mu předpokládám, že tehdy štěnětem byl. Míním ho jako čtrnáctidenní štěně, což je naprosto perfektní, tedy *intencionální předmět* tady mám. Reálný tady nemám, není ani vedle v místnosti, poněvadž ten reálný, co je vedle v místnosti, je osmi nebo desetiletý pes a já mám na mysli čtrnáctidenní štěně.

Takže já musím předpokládat, že tady je jakési pravé jsoucno, vnitřně integrované. To nejsem já, který ho *konstituuje* tak jako ten šálek, že ho obcházím dohromady a pak ho slepím do jednoho, nýbrž on je slepený sám od sebe a na mě nečeká. A já to musím vzít, tuto jeho vnitřní integritu. A na základě toho, že to беру, můžu vůbec usuzovat, že to čtrnáctidenní štěně nějak vypadalo, snad z analogie podle jiných, ale je to přesné. Když to je z analogie jiných, je to jenom fantazie, tohle není fantazie. Já vím bezpečně, že čtrnáctidenní štěně jednou byl. Mínit to můžu, ale nemůžu si to představit.

Jiný hlas: Die Antwort Husserls wäre ganz einfach diese: Wie kann ich von einem Altgewordensein dieses Hundes sprechen, ohne dass ich den Hund, so wie ich ihn damals gekannt habe, und den Hund, so wie ich ihn jetzt sehe, identifiziere? Sowohl die Wahrnehmung des damaligen Hundes wie die Wahrnehmung des heutigen Hundes, wie die Identifikation dieser beiden Hundsgestalten, Hunderscheinungen, sind unmöglich ohne mein Bewusstsein.

Husserlova odpověď by byla docela jednoduše tato: Jak můžu mluvit o bytí tohoto psa, který zestárl, aniž bych toho psa, jak jsem ho tehdy znal, a psa, kterého vidím nyní, identifikoval? Jak vněm psa tehdejšího, tak vněm psa dnešního, i ta identifikace obou těchto jevů psa jsou nemožné bez mého vědomí.

Hejdánek: Jo, ale to je velmi triviální. Bez mého vědomí nemůžu vůbec nic myslet a nemůžu s vámi mluvit. To všechno není možné bez mého vědomí. Ale to, že o tom nemůžu bez svého vědomí mluvit, přece nemůže znamenat, že to bez mého vědomí neexistuje. Ale to on tvrdí. Jak může tvrdit, že něco existuje jen na základě mého vědomí, když jsem tehdy to mladé štěně nikdy neviděl? Když znám jen dvakrát nebo třikrát starého psa a můžu dělat jen analogie mezi tímto psem a jinými psy, které jsem možná viděl jako mladé.

To je tak komplikované jako předkoperníkovské výpočty pohybů. U *Galilea* to bylo taky komplikované. Předkoperníkovské výpočty pohybů, ano. Je to tak komplikované, že je mnohem jednodušší uznat, že se země pohybuje. A je také mnohem jednodušší říci, že pes skutečně existoval dříve, aniž bych ho tehdy znal. Je to jednodušší než teď říkat, že toho tehdejšího i dnešního psa *konstituji*. Vůbec nevím, jak by se měl takový pes *konstituovat*, aby byl nejprve mladý a potom starší. Já ani nevím, jak bych ho vlastně měl *konstituovat*.

Jiný hlas: Die Schwierigkeit oder das Missverständnis könnte in dem Begriff des *Konstituierens* liegen. *Konstituieren* bedeutet nicht so etwas wie in die Existenz bringen, sondern vielmehr vorstellig machen, zpřítomňovat. Ta potíž a to nedorozumění možná leží v pojmu *konstituování*. *Konstituovat* neznamená uvádět do existence, nýbrž spíše zpřítomňovat. Es ist gewiss Husserls Meinung nicht... To jistě není Husserlovo mínění.

Hejdánek: To jistě nemyslí, že když teda šálek nebo psa *konstituji*,

Jiný hlas: *dass ich dann sozusagen aus dem Nichts etwas hervorbringe, was vorher nicht da war.*

Hejdánek: že bych tedy jaksi doslova z ničeho ustavoval, co předtím nebylo.

Jiný hlas: *Es scheint mir viel angemessener, den Begriff des Konstituierens etwa zu umschreiben als eine solche Ordnung meiner Empfindungen, dass sich darin ein Gegenstand abzeichnet.*

Hejdánek: Možná že spíš než *konstituovat*, kdybych to vyjádřil tak, že vkládám jakýsi řád do... *dass ich Ordnung mache über die Bezeichnung...* že v mých vjemech – já to pak později vysvětlím – že v těch mých pocitech, *Empfindungen*, v mých pocitech vnáším určitý řád, *Ordnung der Empfindungen*, tak aby se v nich ten předmět jaksi zformoval.

Jiný hlas: *Also ich habe hier allerhand verschiedene Informationen über diesen Tasse, dass ich nicht wie ein Gegenstand...*

Hejdánek: Takže v nich jaksi ten předmět vznikl, ten předmět vyvstal.

Jiný hlas: *Bleiben wir bei diesem Beispiel der Tasse, das ist ein elementares und leichtes Beispiel. Ich habe eine Empfindung A, ich gehe von dieser Seite ran, habe eine Empfindung B, und von dieser Seite habe eine Empfindung C, und ich kann diese Empfindungen nicht auf dasselbe beziehen, ich kann keinen Gegenstand daraus machen, gesetzt diesen Fall, nicht?*

Hejdánek: Zůstaňme u tohoto příkladu šálku, to je takový elementární a snadný příklad. Mám pocit A, jdu z jedné strany, pak mám pocit B a z této strany mám pocit C a já ty pocity nemohu vztáhnout k těmům, nemohu z nich udělat předmět. Za předpokladu, že to nedám dohromady, tak žádný nevyvstane.

Jiný hlas: *Daraus, gesetzt also, dass meine Empfindungen nicht, dass sich daraus nichts Ordentliches sozusagen ergibt...*

Hejdánek: Jestliže za předpokladu, že z těch počitků nic jaksi řádného nevyvstane,

Jiný hlas: *...dann konstituiert sich für mich kein Gegenstand.*

Hejdánek: pak se pro mne nekonstituuje žádný předmět.

Jiný hlas: *Aber der Gegenstand ist doch etwas anderes als das, was er für mich ist.*

Hejdánek: Ale předmět je přece něco jiného než to, co je pro mne. No a tady jde o to, že u toho, abych poznal, že je to hrneček, tak nepotřebuji mít stovky vjemů toho hrnečku. Já ten hrneček hned tak poznám, že je to hrneček.

Jiný hlas: *Dazu brauche ich eine ganze Reihe von Empfindungen und Wahrnehmungen, sondern auch...*

Hejdánek: Konstituce by se měla dít jako na základě i předešlých vjemů, a ne jenom vjemu toho jednoho hrnečku. Tady byla zmíněna ta časová rovina, ta předchozí zkušenost.

Jiný hlas: *Ja, meint zur Konstituierung dieser konkreten Tasse brauche ich nicht also eine ganze Reihe von Wahrnehmungen und Empfindungen, sondern dazu brauche ich eine Erfahrung, die früher, früher gewordene Erfahrung.*

Hejdánek: Ale jo, říká, k té konstituci toho konkrétního šálku tedy nepotřebuji jenom řadu vjemů a pocitů, nýbrž k tomu potřebuji už tu předcházející zkušenost. Ale tady se jenom posunuje ten problém. Pozor! On povídá, že tím se jenom ten problém posunuje do toho předcházejícího vnímání.

Jiný hlas: *Ich habe schon gesagt, dass in der alltäglichen Erfahrung, die ja mit einem Blick uns begnügen...*

Hejdánek: Já jsem už dříve řekl, že v naší každodenní zkušenosti se spokojíme s tímto pohledem.

Jiný hlas: *...das vermögen wir auch, weil wir Erinnerungen an andere Tassen haben und so weiter. Aber wenn man das Phänomen der Wahrnehmung eines Gegenstandes ganz ab ovo beschreiben will, ganz von Anfang an beschreiben will...*

Hejdánek: A to jsme schopni právě proto, že máme vzpomínky na celou řadu šálků předtím. Ale jestliže chceme ten fenomén vnímání nějakého předmětu úplně *ab ovo* popsat, úplně od počátku popsat,

Jiný hlas: *...und das wollte Husserl, dann kommt man auf eine derartige Analyse hinaus.*

Hejdánek: a to chtěl Husserl, pak jaksi dojdeme k této analýze.

Jiný hlas: *Dann muss man das alles ungeheuer verwickelte, komplizierte und nie endende Verlauf von Eindrücken muss man das beschreiben.*

Hejdánek: Pak se musí tento neuvěřitelně komplikovaný, složitý a nikdy nekončící průběh těch dojmů popsat. To chtěl naznačit touto analýzou.

Jiný hlas: *Darin in diesem nie endenden Verlauf, und das soll man nicht nur, nicht nur solipsistisch auf mich nur bezogen, sondern auch zugleich intersubjektiv...*

Hejdánek: V tom, v tomto nikdy nekončícím průběhu – a to je potřeba nechápat jenom solipsisticky staženo na mě, ale intersubjektivně –

Jiný hlas: *darin ist der Gegenstand gegeben. Also nicht nur in meiner Wahrnehmung, sondern meine, meine Empfindungen, die kommen zur Deckung, wie man sagt, und in dieser Identifizierung der Empfindungen miteinander konstituiert sich ein Gegenstand.*

Hejdánek: tudíž ne jenom v mém vnímání, nýbrž v mých pocitech, které jaksi docházejí k jakémusi

souladu a kryjí se nebo si odpovídají, takže se tím konstituují ten předmět.

Jiný hlas: *Das ist zunächst ein Gegenstand für mich.*

Hejdánek: To je především samozřejmě předmět pro mne.

Jiný hlas: *Aber ich bin nicht allein, und die Gegenstände, die sich für mich konstituieren, können mit denen, die sich für andere konstituieren, auch wieder zur Deckung kommen, und so gewinnt ein Gegenstand intersubjektive Geltung.*

Hejdánek: Ale já nejsem sám a ty předměty, které se takto konstituují pro mne, se mohou docházet k jakémusi souladu i u těch ostatních subjektů, a tak nabývá předmět intersubjektivní platnosti.

Jiný hlas: *Also zunächst habe ich eine Welt für mich, meine Welt kommt mit der Welt von anderen zur Deckung, und so entsteht eine gemeinsame...*

Hejdánek: Nejprve mám svět jako pro sebe, můj svět se setká se světy těch druhých subjektů, dojde k tomu krytí.

Jiný hlas: *No, ale to vyvolává jinou představu, když se mluví o tomto, tak to vyvolává... to je zavedený termín.*

Hejdánek: No dobře, ale když... že to je zavedený termín, to ještě neznámá... ne, ale takhle, musí se to dodržovat, když je zavedený. Dobře, tak ho zavedu, ale chci vědět, co to znamená. Co to je, v jakém smyslu se to kryje, ty desky...

Jiný hlas: *Da ist meine eine Dispute über den Begriff Deckung, ja. Ich habe ein bisschen Schwierigkeit, das zu übersetzen, denn im Tschechischen, wenn etwas deckt, also ein Deckel, ja...*

Hejdánek: Je tedy taková menší neshoda o tom pojmu krytí (Deckung). Mám trošku potíže to přeložit, protože v češtině, když něco kryje, tedy nějaké víko...

Jiný hlas: *...und das vielleicht, dass meine Welt zunächst die von mir, meinem Bewusstsein, in meinem Gebaute Welt, deckt sich nun intersubjektiv mit den Welten der anderen.*

Hejdánek: ...že ten můj svět, ten vybudovaný mým vědomím, se tedy kryje intersubjektivně se světy těch druhých.

Jiný hlas: *Ja, so etwa ist es. Ich kann das Wort Deckel oder die Deckung anwenden, aber was für eine Vorstellung da oder was für eine Wahrnehmung da entsteht, wenn ich das sage, das war mein Problem.*

Hejdánek: Ano, tak nějak to je. Já mohu použít to slovo víko nebo krytí, ale co za představu nebo vnímání tam vzniká, když to řeknu, to byl můj problém.

Jiný hlas: *Und da sagte der Kollege, ach, das ist ein also ein konventioneller Begriff, der funktioniert und wir wissen schon Bescheid, ja? Ich weiß nicht Bescheid, das muss ich ehrlich sagen. Ja, ja.*

Ja, ich kann Ihnen natürlich auch keine tschechische Übersetzung vorschlagen, aber einerseits ist es nicht Identifizierung, die Deckung. Nein. In der Deckung findet Identifikation statt. Dank der Deckung verschiedener...

Hejdánek: Jako toto krytí je vlastně, nebo tam se uskutečňuje identifikace.

Jiný hlas: *Aber die bleibt außerhalb der Deckung. Wenn verschiedene Wahrnehmungen sich decken, dann nicht in ihnen selbst, sondern in dem Gegenstand. Und der ist nicht immanent in den Wahrnehmungen anwesend. Ja, also die Identifizierung, die Identifikation des Gegenstandes ist etwas anderes als die Deckung der Wahrnehmungen. Die Wahrnehmungen sind nicht identisch. Nein, die sind nicht identisch, das stimmt. Sie decken sich nur und beziehen sich auf dasselbe. Also die Identifikation betrifft den Gegenstand, aber die Wahrnehmungen decken sich nur.*

Ja, aber da muss ich hinzufügen, dass in dem sich die Wahrnehmungen decken, der Gegenstand als identisch sich konstituiert, als derselbe Gegenstand. Aber dann ist die Frage, wo sollen wir den Ursprung der Deckung suchen? Sie sind Unrealist. Wie ist es möglich, dass gewisse Vorstellungen oder gewisse Wahrnehmungen oder Phantasievorstellungen sich decken und andere nicht decken? Nun, Ihre Antwort – und Sie erwarten von mir, dass ich Ihnen das zugebe, aber das tue ich nicht, solange ich versuche Husserl auszulegen – Ihre Antwort wäre natürlich, das liegt am Gegenstand.

Hejdánek: Jak se, jak to, že se některé ty vjemy nebo představy kryjí a tím konstituují ten předmět a jiné

nekryjí?

Jiný hlas: Oni se tam spíš překrývají, protože kryjí, to by se musely opravdu jedna přes druhou.

Hejdánek: Právě, to je ten problém. A ono dokonce vypadá tak, že protože jich je bezpočet, tak vlastně jeden za druhým v podstatě konstituují ten předmět. Ano, překrývat se můžou bláznovsky různé věci. Pes a kočka za sebou se taky překrývají, když jdou na obrázku, a nekryjí se. V tom krytí je něco, co k sobě patří. Kdežto překrývat se může i to, co k sobě nepatří. To není dobré slovo překrývání.

Jiný hlas: To není, já s tím souhlasím.

Hejdánek: Já s tím naprosto souhlasím. Já jenom se vracím k tomu, že to je zavedený termín, budiž, ale...

Jiný hlas: *Deckung* je zavedený.

Hejdánek: No jo. Není překrývání.

Jiný hlas: Krytí. Já jenom jsem si právě myslel, že jste souhlasil s tím překrytím, protože jste se ozval v tom bodě u krytí, že *Decken* je krýt, zakrýt.

Jiný hlas: Můj dotaz je takový, jestli to vnímání bylo vykládáno tímto způsobem, tak kde potom najednou je vlastně ten rozdíl, kam se nám ztratil ten rozdíl mezi označováním a vnímáním? Jsou tady dány jako dva základní způsoby fungování vědomí u Husserla: označování a vnímání.

Jiný hlas: *Also es sind zwei Bewusstseinsweisen, die signifizierende und die wahrnehmende, perzeptive.*

Jiný hlas: Když už teda řekněme, že jsem už konstituoval ten předmět, tu šálku...

Jiný hlas: *Nehmen wir an, also die Tasse, der Gegenstand, in unserem Fall also die Tasse, ist konstituiert worden.*

Jiný hlas: Když se na ni dívám...

Jiný hlas: *Wenn ich nun die Tasse ansehe...*

Jiný hlas: A aktuálně vidím, každý jednotný aktuální vjem, třeba teď vidím jenom kousek, poněvadž je to zakryté...

Jiný hlas: *Ich sehe nur ein Stück von der Tasse.*

Jiný hlas: Ten aktuální vjem tedy není vnímáním potom, ale to je něco, co označuje ten předmět, který byl konstituován...

Jiný hlas: *Er meint also, das ist nicht die aktuelle Wahrnehmung eigentlich, sondern das ist das, was signifiziert den Gegenstand, der schon konstituiert ist. Und als ob in dieser Darlegung völlig der Unterschied zwischen dem signifizierenden Bewusstsein und dem perzeptiven verschwunden wäre. Gute Bemerkung.*

Hejdánek: Skutečnost je samozřejmě taková, že když v jednom pohledu vnímáme tu šálku a řekneme: to je šálka.

Jiný hlas: *Tatsächlich ist es natürlich so, dass wenn wir so in einem Blick diese Tasse wahrnehmen und wir sagen Tasse...*

Hejdánek: Je totiž doplněna potom ta vnímaná stránka, vjemová stránka vědomí je doplněna tím signifikujícím.

Jiný hlas: *...dass dann der perzeptive Gehalt durch ein signifikatives ergänzt wird.*

Hejdánek: To je skutečnost, která byla pro Husserlovu teorii intencionality velice důležitá.

Jiný hlas: *Und das ist ein Sachverhalt, der für Husserls Intentionalitätstheorie sehr wichtig gewesen ist.*

Hejdánek: Intencionalita vědomí znamená, že vědomí, jak už jsem řekl před přestávkou, může ze sebe vyjít.

Jiný hlas: *Dass die Intentionalität des Bewusstseins bedeutet, dass das Bewusstsein, wie ich es vor der Pause sagte, aus sich herausgehen kann.*

Hejdánek: Má v tom tedy takřikajíc svobodu vyjít ze sebe a nezůstávat u toho, co v něm, v tom vědomí je.

Jiný hlas: *Und darin also sozusagen die Freiheit hat, aus sich herauszugehen und nicht bei dem zu verbleiben, was in ihm, in dem Bewusstsein ist.*

Hejdánek: Tuhle tu svobodu vědomí lze objasnit nejlépe právě na tom signifikujícím aspektu.

Jiný hlas: *Nun, diese Freiheit des Bewusstseins kann man am besten gerade am signifikativem*

Bewusstsein klarmachen.

Hejdánek: Příklad, který hrál pro raného Husserla velkou roli a který byl pro objev jeho teorie intencionality takřikajíc rozhodující.

Jiný hlas: *Ein Beispiel, das für Husserl, für den frühen Husserl eine große Rolle gespielt hat und das für seine, für die Entdeckung seiner Intentionalitätstheorie sozusagen entscheidend gewesen ist.*

Hejdánek: To byl myšlenkový experiment s arabeskou.

Jiný hlas: *Das war das Gedankenexperiment mit einer Arabeske.*

Hejdánek: Arabeska je postava, která je vlastně vybudována na písmenných, tedy na znacích.

Jiný hlas: *Eine Arabeske ist eine Figur, die aus Schriftzeichen aufgebaut ist...*

Hejdánek: Ale zároveň představuje určitou grafickou podobu.

Jiný hlas: *...die aber zugleich eine gewisse grafische Gestalt darstellt.*

Hejdánek: Je to písemná informace a zároveň také kresba.

Jiný hlas: *Es ist schriftliche Information und zugleich Zeichnung.*

Jiný hlas: *So hat man, man hat namentlich in der islamischen Kultur, wo es verboten war, von der Gottheit oder von irgendwelchen religiösen Gegenständen Bilder herzustellen...*

Hejdánek: Tak tomu bylo v islámské kultuře, kde byl zákaz, že nebylo možno Boha zobrazovat.

Jiný hlas: *Und nun behalf man sich also mit diesen Zeichnungen, die zugleich geschriebenes Wort sind.*

Hejdánek: Těmito znameními, která jsou zároveň...

Jiný hlas: *Nun nehmen wir eine Arabeske vor uns, in der Weise, in der Husserl also darauf hingeschaut haben muss.*

Hejdánek: Teď vezměme takový obraz arabesky v tom, jak se na to asi díval Husserl.

Jiný hlas: *Da kann man, wenn man es als ein geschriebenes Wort, verschriftlichte Information liest...*

Hejdánek: Když to čteš jako písemnou, slovní informaci...

Jiný hlas: *Und wenn man es als eine Zeichnung betrachtet... hat man diese zwei Möglichkeiten.*

Hejdánek: ...a když to pozorujeme jako kresbu, máme dvě možnosti.

Jiný hlas: *Dass das, was an dem Bewusstsein ist, also der Empfindungsgehalt, wie Husserl es damals nannte, ändert sich in diesen beiden Fällen nicht.*

Hejdánek: Tak se to vědomí, ten *pocitový obsah*, jak se tehdy u Husserla říkalo, v těchto dvou případech nemění. Je stejný. Je tentýž.

Jiný hlas: *Aber die Deutung ist in beiden Fällen eine ganz andere.*

Hejdánek: Ale výklad je v obou případech zcela různý.

Jiný hlas: *Und an der Betrachtung dieses Phänomens hat Husserl entdeckt, dass die deutende Aktivität des Bewusstseins das Entscheidende ist für das, was zum Bewusstsein kommt, also für das, was der Gegenstand des Bewusstseins ist, oder noch anders gesagt, für das, was sich als Gegenstand des Bewusstseins konstituiert.*

Hejdánek: A na zkoumání tohoto fenoménu na tom objevil Husserl, že ta výkladová aktivita vědomí je to rozhodující pro to, co vchází do vědomí, pro to, co je předmětem vědomí. Nebo řečeno ještě jinak, pro to, co se jakožto předmět vědomí *konstituuje*.

Jiný hlas: *Entscheidend für die Konstitution ist nicht das, was im Bewusstsein ist, der Empfindungsgehalt, sondern die Auffassung dieses Inhalts.*

Hejdánek: Rozhodující pro tu *konstituci* není to, co je ve vědomí, to jest ten *pocitový obsah*, ale ono pojetí čili výklad tohoto obsahu.

Jiný hlas: *Und darin besteht eben die Intentionalität des Bewusstseins. Und an diesem Beispiel kann man auch schön sehen, dass das Bewusstsein in diesem Auffassen einen beträchtlichen Spielraum hat.*

Hejdánek: V tom právě spočívá *intencionalita* vědomí. A na tomto příkladu můžeme krásně vidět, že vědomí v tomto pojetí má značný prostor...

Jiný hlas: *Es kann entweder so oder so auffassen, und das bedeutet im Grunde, dass das Bewusstsein einen gewissen Spielraum der Freiheit hat.*

Hejdánek: ...buď tak či onak to pojmout. A v tom to znamená, že vědomí má jakýsi prostor volby.

Jiný hlas: *Und nun Schlussbemerkung: dieser Spielraum des Bewusstseins ist für Husserl wichtig als Gegenargument gegen einen allzu schlichten Positivismus, demzufolge die Bewusstseinsinhalte und auch die Gegenstände in der realen Welt einfach da sind.*

Hejdánek: A nyní závěrečná poznámka: tento prostor volby je pro Husserla důležitý jako protiargument proti takovému zjednodušenému, příliš zjednodušenému pozitivismu, podle něhož ty obsahy vědomí a předměty v reálném světě jednoduše jsou.

Jiný hlas: *Es ist nichts einfach da.*

Hejdánek: Nic tu není takhle jednoduše.

Jiný hlas: *Alles konstituiert sich in einem unendlichen Spiel von Allerhand-Seiten-Betrachtet-Werden. Und so entsteht allmählich unser Weltbild.*

Hejdánek: Všechno se konstituuje v takovém nekonečném, ze všech stran pozorovaném a tak pozvolna vzniká náš svět.

Jiný hlas: Mně to zní podobně jako s těmi... na jedné straně ten vjem a na druhé straně jsou ty dojmy. A toto platí taky, ale s Markem jsme to hrozně promýšleli, to je s tou *konstitucí* toho předmětu. Tak z toho taky vyplývá, že ten počitek není *konstituován*. Počitek se musí dostat do vědomí a teprve vědomím je *konstituován*.

Hejdánek: Ten počitek nebo ten předmět? Pozor. Cože? Tady zatím se mluví o tom, že ne ten počitek. Ten počitek přijde do vědomí a na základě toho potom se *konstituuje* předmět. Ale teď jde o to, že bylo řečeno, že v podstatě tentýž počitek vyvolá různou *konstituci* předmětu.

Jiný hlas: Umožňuje vyvolat nebo umožňuje. A teď je otázka, jak je to možné. Jak je možné, že tentýž počitek vyvolá různou...

Jiný hlas: *Also die Frage geht zurück zu dem, was du da gestellt hast, nämlich: also dieselbe Empfindung kommt in das Bewusstsein... Man hat zum Beispiel zwei Optionen. Und wie ist es ja möglich, dass dieselbe Empfindung die Konstitution zwei oder verschiedener Gegenstände hervorruft? Oder kann man überhaupt davon sprechen, dass es zwei dieselbe Empfindungen sind?*

Jiný hlas: Počkejte, to byl jeden počitek. Pozor. No ne, to je správně řečeno. Skutečně není... Moment, moment, já pokládám tu otázku. Vždyť ta věta začala tímto, co se vás ptal. Ano, já jsem řekl, že jestliže dva stejné počitky mohou vyvolat...

Hejdánek: Ne, jeden jedinej počitek. To jste řekl na začátku. Jeden. Tak se vás ptám.

Jiný hlas: A teď jde o to, jestli to nejsou dva a nebo je to jeden.

Jiný hlas: Jeden. Jsou to samozřejmě a dokonce já rozhoduju podle toho, já se můžu rozhodnout, jestli schody vidět takhle nebo obráceně.

Jiný hlas: *Also der Kollege meint, dass es im Grunde im Prinzip sich nicht um eine Empfindung handelt, sondern um zwei. Zwei verschiedene Empfindungen kommen in das Bewusstsein, nicht dieselbe, und da hat das Bewusstsein den Spielraum zu entscheiden. Sondern zwei verschiedene, also im Falle der Arabeske oder wir kennen es also von verschiedenen anderen Beispielen hier. Das wollen Sie sagen.*

Jiný hlas: Hovořit o stejných nebo o dvou... to porozumění intervenuje až do těch počitků.

Hejdánek: Nejsou žádné dva počitky.

Jiný hlas: *Guter Einwand... aber überzeugt mich doch nicht.*

Hejdánek: To je dobrá námitka, ale nepřesvědčuje mě. Já myslím, když máme tady na tomto místě ty čáry... Kdybych tady měl před sebou na místě té kresby tu arabesku a já bych se na to díval v nepohnuté poloze své hlavy... Pak bych se domníval, že by se dalo jenom říci, že ty obě vnímání [nesrozumitelné].

Jiný hlas: Které jsou časově od sebe odlišné, které mohu sice *abstrahieren* [nesrozumitelné], ale ve všech ostatních okolnostech, které zůstávají stejné, budou obě vnímání stejná. Jsou jenom časově odlišné, a tedy jenom numericky od sebe odlišené, ale ve všech ostatních ohledech jsou přece totožné organizované. Jsou totožné, stejné.

Hejdánek: To by bylo řečeno, že ty dva počitky, které jsou stejné, pokud vynecháme tu časovou odlišnost,

mohou vyvolat dva různé vjemy. Já to trochu vylepším, protože ta arabeska je příliš složitá. Černá tečka na bílém papíře.

Jiný hlas: *Er meint, es wäre vielleicht besser, wenn wir etwas Einfacheres wählen, also nehmen wir einen schwarzen Punkt auf weißem Papier.*

Hejdánek: Můžeš ji vnímat jako černou tečku na bílém papíře, anebo jako díru, kterou vidím pozadí, které je za tím papírem.

Jiný hlas: *Moment, moment... oder kann ich diesen Punkt als kleines Loch angucken, und hinter dem Papier ist ein schwarzer Hintergrund.*

Hejdánek: To jsou dvě věci jednoduché a jasné, a přitom jsou zcela rozdílné. Ty dva vjemy jsou zcela rozdílné. Nejsou to stejné počítky, nebo ne jedna, ale dvě možnosti vjemu, dvě možnosti opatu... jsou to dva počítky, dva vjemy.

Jiný hlas: *Da sind die beiden Kollegen einig. Ja. Sie können mich nicht widerlegen, wenn Sie zugleich ein anderes Beispiel wählen, natürlich. Ich spreche gerade von diesem Beispiel der Arabeske. A to bylo úmyslně zvoleno.*

Hejdánek: To byl úplně stejný příklad, i s tou arabeskou. Když vnímám dům, tak bych měl mít pokaždé stejný počíteč, ale ten vjem je pokaždé jiný. Jednou můžu vnímat ten dům, jako že ho tady vidím, ale pak ho můžu vnímat jako dům, ve kterém jsem bydlel. Ale počíteč bych měl mít stejný. Ta konstituce, pokud se o něčem takovém dá hovořit, tak jde o to, že u té arabesky bych měl mít v obou dvou případech stejné počítky, ale ty stejné počítky by vyvolaly různé vjemy. Jednou ten počíteč vyvolá vjem jako kresby a podruhé jako slova.

Jiný hlas: *Du hast also zugestimmt... das ist das Problem... das ist der Punkt, že ty dva stejné počítky, které jsou jenom časově od sebe... das ist jenom empirismus, ale transcendence... to je prostě co je počíteč, to je konstrukce... jde o to, jestli ten počíteč je něco hotového, co do vědomí zasahuje, anebo jestli tam nezasahuje.*

Und er fragt: Ist es ja also möglich, že... gut, gesetzt, wir haben zwei jenom takto časově odlišené počítky a přesto vyvolají dva různé... Ich glaube, es ist noch was anderes dazu zu sagen. Wenn das Beispiel der Arabeske Ihnen nicht gefällt, mohli bychom zvolit jiný druh příkladu, die in der heutigen Zeit viel bekannter geworden sind. Eine gewisse Art von Zeichnungen, die man auf zwei Weisen betrachten kann. Man sieht in demselben Bild bud' starou ženu, nebo mladou ženu a tak dále. Rorschachovy testy.

Hejdánek: Jo, Rorschachovy testy. To je jedna taková zábavná věc, kresba, kde můžete vidět starou ženu, nebo mladou ženu a tak dále.

Jiný hlas: *Nun verstehe ich Ihre Frage so: Wie kommt es dazu, že jednou vidíme to a jednou ono? Wenn das tatsächlich Ihre Frage ist, tak by Husserl odpověděl s pomocí svého pojmu motivace. Die Motivation ist eine gewisse Leitung meiner Intention, die namentlich durch meine vergangene Erfahrung bestimmt ist. A to nejenom v úzkém smyslu, ale v celém širokém smyslu, do čehož patří i kulturní kontext, ve kterém jsem žil a tak dále. Das alles bestimmt...*

Hejdánek: To je jasné. Ale moje otázka nešla po tom, co to nakonec vyvolá, že jednou budu vnímat to nebo ono, že to je nakonec v té konstituci, ale chtěl jsem slyšet hodně to, jestli je pravdou, že se opravdu jedná pokaždé, když pominu tu časovou a prostorovou rozlišnost, o dva tytéž počítky. Prvně už to vykládal, že jde o tentýž počíteč a ve vědomí přesto je možno uskutečnit dvojí volbu. Pak jste namítali a on připustil, že jde o dva tytéž počítky, ale časově bezprostředně na sebe navazující, takže vlastně, když tento časový aspekt zanedbáme, tak jsme... Dobře. Ale na základě čeho já potom mohu hovořit o dvou stejných počítcích? Odkud já přicházím k tomu, že jsou to dva tytéž počítky?

Jiný hlas: *Die Frage geht weiter: Auf Grund dessen kann ich dann hovořit o dvou stejných počítcích? Die Zeitpunkte haben wir also verschoben. In welchem Sinn jsou stejné, když mluvíme o příkladu té arabesky... při dvou různých konstitucích předmětu, nebo při dvou různých věcech.*

Jiný hlas: *Zwei verschiedene Konstitutionsmöglichkeiten des sogenannten Gegenstandes im Bewusstsein haben.*

Hejdánek: *Ja, ja, ja.* No, mně se to zdá jako dobrá otázka. *Scheint mir gute Frage. Ich denke, Husserl, man müsste so antworten: Husserl, der frühere Husserl, der noch dem Positivismus eigentlich sehr nahe stand* – myslím, že Husserl, aspoň ten raný Husserl, který byl pozitivismu velmi blízko, by odpověděl: *Das ist nun mal so, alle Umstände bleiben gleich, dann kann es nicht anders sein als der gleiche Empfindungsinhalt.* – tak to prostě je, když všechny okolnosti jinak zůstávají tytéž, tak nemohu než mít tentýž vjem, tentýž počitek.

Ten pozdější Husserl by naproti tomu... *würde auch hier natürlich wieder von Deckungsverhältnissen und so weiter sprechen* – by samozřejmě zde mluvil o těch poměrech krytí té situace. *Also die Identifizierung meiner beiden Wahrnehmungen als auf denselben Gegenstand sich beziehend ist nicht einfach gegeben, sondern muss auch wieder konstituiert werden in einem Bewusstseinsverlauf.* – To znamená identifikace mých obou vjemů, které se vztahují k témuž předmětu, není jednoduše dána, nýbrž musí být konstituována v průběhu, pomocí aktů vědomí, v průběhu vědomí.

Also so wird im Laufe der Entwicklung Husserls immer mehr der Gedanke preisgegeben, dass es etwas fix und fertiges gibt, und zwar nicht nur im Bereich der sogenannten Außenwelt, sondern auch im Bereich des Bewusstseins selbst. – Tím, jak se Husserl vyvíjel, tak se stále více vzdával myšlenky, že je něco hotového, daného, a to nejen v oblasti takzvaného vnějšího světa, ale i v oblasti vědomí samotného.